

EVROPSKA
KOMISIJA

Brisel, 30.10.2024
COM(2024) 690 konačni

**KOMUNIKACIJA KOMISIJE ZA EVROPSKI PARLAMENT, SAVET,
EKONOMSKI I SOCIJALNI ODBOR I ODBOR REGIONA**

Komunikacija 2024. godine o politici proširenja EU

{RDO(2024) 690 konačni} - {RDO(2024) 691 konačni} - {RDO(2024) 692 konačni} –
{RDO(2024) 693 konačni} - {RDO(2024) 694 konačni} - {RDO(2024) 695 konačni} –
{RDO(2024) 696 konačni} - {RDO(2024) 697 konačni} - {RDO(2024) 698 konačni} –
{RDO(2024) 699 konačni}

I. KLJUČNI DOGAĐAJI

Dvadeset godina nakon najvećeg proširenja u historiji EU za 10 novih država članica, pristupanje EU ostaje ključni pokretač dugoročne **bezbednosti, mira, stabilnosti i prosperiteta u Evr.** Nastavlja da promoviše **zajedničke vrednosti**, uključujući demokratiju, vladavinu prava i poštovanje osnovnih prava, istovremeno podstičući **ekonomski rast**. Verodostojna perspektiva članstva u EU pokreće reforme i ključna je za podsticanje **pomirenja**. Važnost evropskih integracija dodatno je pokazano tokom pandemije COVID-19, koja je u centar pažnje stavila međusobnu povezanost Evrope i potrebu da se zajedno suočimo sa globalnim izazovima. Tri zahteva za članstvo od istočnih suseda EU nakon agresorskog rata Rusije protiv Ukrajine 2022. godine i odluke Evropskog saveta koje su usledile, dodatno svedoče o geopolitičkoj težini proširenja EU.

Istorijska prilika za povezivanje svoje **budućnosti sa EU otvorena je za 10 partnera** : šest sa zapadnog Balkana, kao i Turska, Ukrajina, Republika Moldavija¹ i Gruzija. Proces proširenja je **zasnovan na zaslugama** i zavisi od individualnog objektivnog napretka svakog od partnera. Za to je potrebna odlučnost da se sprovedu nepovratne reforme u svim oblastima prava EU, s posebnim naglaskom na **osnove procesa proširenja** – koje se odnose na demokratiju, vladavinu prava, osnovna prava kao i funkcionalnu tržišnu ekonomiju, sposobnu da se odupre konkurentskim pritisakima u EU i javne uprave sposobne da implementira telo zakonodavstva EU. Zemlje koje odluče da se pridruže EU moraju u potpunosti i nedvosmisleno prihvatiti i promovisati vrednosti EU, uključujući usklađivanje sa zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom EU.

Proces **proširenja ušao je u novu fazu sa novim zamahom 2024.** Nakon odluke Evropskog saveta o otvaranju pregovora s **Ukrajinom i Moldavijom iz decembra 2023. godine**, prve međuvladine konferencije koje su otvorile pregovore s obje zemlje održane su 25. juna 2024. Nakon toga je Komisija započela bilateralni skrining sastanci koji su sada u punom jeku. Nakon odluke Saveta kojom se priznaje da je **Crna Gora** ispunila privremene standarde za poglavlja o vladavini prava, međuvladina konferencija 26. juna saopštila je zaključna merila za ova poglavlja. Ovo je takođe utrlo put za početak privremenog zatvaranja pregovaračkih poglavlja. Sesije skrininga su završene i sa **Albanijom i sa Severnom Makedonijom** krajem 2023. Klaster osnova je otvoren sa Albanijom 15. oktobra 2024. godine.

U martu 2024. godine Evropski savet je odlučio da otvori pristupne pregovore sa **Bosnom i Hercegovinom**. Komisija je pozvana da pripremi pregovarački okvir s ciljem da ga S usvoji onog trenutka kada zemlja preduzme sve relevantne korake navedene u preporuci Komisije iz oktobra 2022. U decembru 2023. Evropski savet je Gruziji dalo status kandidata. Međutim, postupak gruzijske vlade od proljeća 2024. ugrožava put Gruzije prema EU, *de facto* zaustavljajući proces pridruživanja. Savet i dalje drži prijavu ²**Kosova** ³ za članstvo podnetu u decembru 2022.

Zamah proširenja povezan je sa **pojačanim angažmanom** sa relevantnim partnerima, posebno kroz njihovu **progresivnu integraciju** u jedinstveno tržište EU. Ova integracija je fasilikator (a ne alternativa) pristupanju, donoseći i pre pristupanja opipljive društveno-ekonomske koristi od članstva u EU zemljama za proširenje koje su spremne u određenim oblastima. Kako bi pokazala svoju posvećenost gore pomenutom angažmanu, EU je značajno povećala svoju finansijsku podršku partnerskim zemljama.

1. marta 2024. godine, **pomoć za Ukrajinu** ⁴stupila je na snagu. U pozadini ruskog agresivnog rata punih razmera protiv Ukrajine, ovaj finansijski instrument podržava napore Ukrajine da održi makrofinansijsku stabilnost, promoviše svoj oporavak i podrži reforme sa ciljem budućeg

¹ U daljem tekstu 'Moldavija'.

1

³ Ovo određivanje ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom SB UN 1244/1999 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova.

⁴Uredba 2024/792

članstva u Uniji. On će Ukrajini pružiti koherentnu, predvidljivu i fleksibilnu podršku od 2024. do 2027 - pod uslovom da zemlja ispuni unapred dogovorene reformske zahteve. Fond je opremljen **sa 50 milijardi evra** bespovratnih sredstava i zajmova, a njegova implementacija je zasnovana na **Ukrajinskom planu** - reformskoj i investicionoj strategiji - koju je razvila zemlja i koju je Savet odobrio 14. maja 2024. Do danas⁵, 12,4 milijarde evra u finansiranje je isplaćeno iz Ukrajinskog fonda, a odobreno je 1,4 milijarde evra investicija za finansiranje u okviru Investicionog okvira, koji je sastavni deo ovog instrumenta.

Komisija je usvojila **Plan rasta za zapadni Balkan**⁶ u novembru 2023. **Instrument za reformu i rast od 6 milijardi evra**⁷, sastavni element Plana rasta, stupio je na snagu 25. maja 2024. Novi Plan rasta ima za cilj da dopuni Ekonomski i investicioni Plan⁸ da regionu pomogne u povećanju ekonomske konvergencije sa EU i ubrza reforme u vezi sa osnovama procesa pridruživanja. Njime se predviđa postepena integracija regiona u specifične oblasti jedinstvenog tržišta EU, u zavisnosti od napretka u regionalnoj ekonomskoj integraciji i usklađivanju sa relevantnim *acquis-em EU*, kao i uspostavljanje dovoljnih administrativnih kapaciteta i procedura. Zasnovano na logici EU inicijative „NextGeneration“ i Instrumenta za oporavak i otpornost, Instrument za reformu i rast će dodatno potaknuti ključne društveno-ekonomske reforme i reforme povezane s proširenjem dogovorene u prilagođenoj, ambicioznoj Reformskoj agendi svakog korisnika. Nakon ispunjenja reformskih koraka i osnovnih uslova, finansijske nagrade će biti puštene u nacionalne budžete, dopunjene ciljanim ulaganjima u zelenu i digitalnu tranziciju, privatni sektor i razvoj ljudskog kapitala kroz Investicioni okvir za zapadni Balkan.

Implementacija Plana rasta i Fonda je u toku i dovela je do značajne političke mobilizacije u regionu, prepoznajući suštinske koristi koje će Plan rasta doneti. Pet od šest korisnika je do sada dostavilo svoje reformske agende, a Komisija ih je odobrila u oktobru 2024. Odgovarajući transferi pred-finansiranja predviđeni su po stupanju na snagu Olakšice i ugovora o zajmu sa svakim od korisnika i ispunjenju uslova. uslovi pred-finansiranja.

Evropska komisija usvojila je u oktobru 2024. namenski **plan rasta za Moldaviju**⁹ da podrži svoje društveno-ekonomske reforme, investicije i usklađivanje sa *acquis-em i vrednostima* Unije.

Nakon najave predsednice fon der Lajen u svom govoru o stanju Unije 2023. godine, Komisija je od 2024. proširila učešće u Izveštaju o vladavini prava na neke zemlje u procesu proširenja (Albaniju, Crnu Goru, Severnu Makedoniju i Srbiju).

Turska je zemlja kandidat i ključni partner EU, a pristupanje EU ističe kao svoj strateški cilj. Ipak, pristupni pregovori sa zemljom su u zastoju od 2018. godine, u skladu s odlukom Saveta. Turska nije preokrenula negativni trend kontinuiranog pogoršanja demokratskih standarda zabeležen proteklih godina. I dalje je ozbiljna zabrinutost EU u oblastima osnovnih prava i vladavine prava, uključujući nezavisnost pravosuđa. Istovremeno, prateći preporuke Zajedničkog saopštenja o trenutnom stanju političkih, ekonomskih i trgovinskih odnosa EU-a i Turske¹⁰, implementacija preporuka sadržanih u njemu napreduje, u skladu sa zaključcima Evropskog saveta iz aprila 2024., fazno, proporcionalno i reverzibilno. EU ima strateški interes za stabilno i sigurno okruženje u istočnom Mediteranu i za razvoj kooperativnih i obostrano korisnih odnosa sa Turskom. U tom smislu, Evropska unija pridaje poseban značaj obnavljanju i napretku pregovora o rešenju na Kipru u daljem jačanju saradnje između EU i Turske.

Agresorski rat Rusije protiv Ukrajine dodatno je naglasio potrebu jedinstva i solidarnosti

⁵oktobar 2024

⁶COM(2023) 691

⁷Uredba 2024/1449

⁸COM(2020)641

⁹COM(2024)470

¹⁰JOIN(2023)50

između EU i njenih najbližih partnera i važnost usklađivanja sa **zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom** (CFSP). Albanija, Crna Gora, Severna Makedonija i Bosna i Hercegovina su postigle ili zadržale punu usklađenost sa CFSP-om. Sprovođenje sankcija u Bosni i Hercegovini ostaje izazov. Kosovo je nastavilo da se jednostrano usklađuje. Ukupna stopa usklađenosti Ukrajine i Moldavije značajno je porasla. Obrazac usklađivanja Srbije ostao je uglavnom nepromenjen, ali je zemlja nastavila da saraduje sa EU na zaobilaženju sankcija. Od Srbije se očekuje da prioritetno ispuni svoju obavezu i unapredi svoje usklađivanje sa ZSBP EU, uključujući restriktivne mere, u skladu sa svojim pregovaračkim okvirom, kao i da izbegava akcije i izjave koje su u suprotnosti sa stavovima EU o spoljnoj politici. Stopa usklađenosti Gruzije sa CFSP-om i dalje je niska, ali zemlja je takođe saradivala sa EU u borbi protiv zaobilaženja sankcija. Turska nije ostvarila napredak u usklađivanju CFSP-a tokom izveštajnog perioda, zadržavajući vrlo nisku stopu. Turska je preduzela određene mere kako bi zaustavila zaobilaženje sankcija EU protiv Rusije preko svoje teritorije i trebala bi nastaviti da aktivno saraduje s EU po ovom pitanju.

Nastavljeni su samiti i sastanci na visokom nivou sa partnerima iz proširenja, Samitom **EU o zapadnom Balkanu** u decembru 2023. i trećim sastankom Evropske **političke zajednice** 18. jula 2024. Potonji je okupio oko 50 evropskih lidera, uključujući zemlje kandidata i potencijalnim kandidatima, kako bi razgovarali o zajedničkim naporima za mir i bezbednost, kao i o energetske otpornosti i migracijama u Evropi.

II. PRIPREMA ZA VEĆU UNIJU

Proširenje je istorijska prilika kako za zemlje pristupnice, tako i za sadašnje države članice i EU u celini. Postoje značajne socio-ekonomske, političke i bezbednosne prednosti veće i jače Unije.

Proširena EU je bolji garant **političke stabilnosti, bezbednosti i mira na kontinentu**. Svojim fokusom na osnove procesa pristupanja, EU podstiče političke reforme i jačanje demokratskih institucija i vladavine prava u zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima. Omogućava bolju saradnju u oblasti migracija i upravljanja granicama, bezbednosti, organizovanog kriminala, terorizma i hibridnih pretnji, što je od suštinskog značaja za garantovanje integriteta i bezbednosti šengenskog prostora. Osim toga, proširenje podstiče međusobno razumevanje među narodima u Evropi u celini, što promovise pomirenje i mir.

Veća Unija će biti jači globalni igrač, koji će imati veći geopolitički uticaj, što će joj omogućiti da igra **još značajniju ulogu na međunarodnoj sceni**. Osim toga, kao važniji regionalni igrač, proširena EU će moći da izvrši veći uticaj i u svom susedstvu, projektujući stabilnost i prosperitet, kao i ekonomsku saradnju oko svojih spoljnih granica.

Proširenje EU će doneti dalekosežne **socio-ekonomske koristi** njenim sadašnjim i budućim članicama. Povećanje broja potrošača na jedinstvenom tržištu pružiće velike mogućnosti preduzećima da se šire i slobodnije trguju. Nadalje, nova tržišta će otvoriti nove mogućnosti ulaganja za preduzeća, stvarajući virtuozan krug promovisanja rasta u sadašnjim i budućim ekonomijama članica.

U konkretnom slučaju zapadnog Balkana, region je okružen državama članicama EU; stoga njihovo pristupanje EU znači značajno **pojednostavljenje trgovinskih i transportnih aranžmana**, kao i pojačanu kontrolu lanca nabavke robe sa zajedničkim standardima proizvoda, bez ličnih provera u proširenom šengenskom prostoru, bez carinskih procedura za robu i integracije infrastrukturne mreže. Ovo pojednostavljenje bi značajno smanjilo troškove logistike i moglo bi pomoći zemljama pristupnicama da postanu glavna transportna čvorišta. Sloboda kretanja robe, kao što ćemo i mi kao poljoprivredno-prehrambeni i vodeni proizvodi i ostali potrošački proizvodi koji ispunjavaju tražene standarde kvaliteta i bezbednosti, omogućiće potrošačima pristup širem izboru sigurnih proizvoda.

Proširenje će doprineti konkurentnosti **ekonomije EU** i učiniti je spremnijom za suočavanje s

globalnim izazovima, uključujući zelenu i digitalnu tranziciju. Prosečna starost stanovništva u zemljama pristupnicama je niža od one u EU, a proširenje će doprineti stvaranju šire i mlađe radne snage. Istovremeno, još bliža saradnja i razmena između naučnika, studenata i preduzeća će dovesti do boljeg udruživanja talenata i snage mozga i iskorištavanja ovih sredstava za istraživanje i inovacije i razvoj novih tehnologija.

Integracija novih tržišta u **lance vrednosti EU** dodatno će olakšati približavanje. Osim toga, **pristup i odgovorna eksploatacija prirodnih resursa**, uključujući i sirovine, u potencijalnim budućim članicama, olakšaće primenu novih tehnologija i implementaciju zelene tranzicije na kontinentu. Štaviše, partnerstva o sirovinama ¹¹imaju za cilj podršku razvoju novih lokalnih industrija i visokokvalitetnih radnih mesta u partnerskim zemljama, uz puno poštovanje visokih ekoloških i društvenih standarda, uz punu transparentnost rešavanja problema lokalnih zajednica. Prirodni resursi vezani za energiju, uključujući proizvodnju energije vetra i sunca, pomoći će naporima EU u prelasku na obnovljive izvore energije i osiguravanju potražnje za energijom.

Iskorištavanje ovih prednosti zahteva temeljitu **pripremu zemalja kandidata i potencijalnih kandidata** za članstvo u EU, na osnovu njihove pune i održive političke posvećenosti i angažmana. To takođe znači uspostavljanje odgovarajućih mera zaštite od nazadovanja reformi i mehanizama tranzicije kako bi se nadoknadio potencijalni uticaj značajnih nedostataka u ekonomskoj konvergenciji.

Istovremeno, proširenje zahteva unutrašnju refleksiju u EU i pripremu njenih tela. Evropska komisija je 20. marta usvojila **Komunikaciju o reformama pre proširenja i pregledima politika**¹², koje doprinosi tekućoj diskusiji o unutrašnjim reformama koje će EU morati sprovesti. Sagledava implikacije veće EU u četiri ključne oblasti – vrednosti, politike, budžet i upravljanje – i postavlja osnovu za pregled politike pre proširenja. Na kraju, ali ne i najmanje važno, proširenje bi trebalo da bude praćeno ciljanim komunikacijskim akcijama koje imaju za cilj informisanje javnosti o procesu, kako u EU, tako i u zemljama kandidatima.

III. ZEMLJE PROŠIRENJA NA PUTU KA EU

U skladu sa revidiranom metodologijom¹³, u zaključcima i preporukama ovog Saopštenja, Komisija ocenjuje **ukupni napredak u pripremama i pregovorima za pristupanje** i predlaže put napred za svaku zemlju.

Sva pregovaračka poglavlja sa **Crnom Gorom** su otvorena, a tri su privremeno zatvorena. Crna Gora je u junu ostvarila veliku prekretnicu pozitivnom ocenom o ispunjavanju privremenih merila za poglavlja o vladavini prava. Međuvladina konferencija sa Crnom Gorom od 26. juna 2024. otvorila je put za privremeno zatvaranje pregovaračkih poglavlja.

Srbija ima otvorena 22 od 35 pregovaračkih poglavlja, od kojih su dva privremeno zatvorena. Česti izborni ciklusi u Srbiji negativno su uticali na kontinuitet i brzinu napretka reformi u vezi sa pristupanjem EU. Vlasti su nastavile da proglašavaju članstvo u EU kao svoj strateški cilj. Put ka otvaranju daljih klastera sa Srbijom zavisice posebno od napretka i tempa reformi vladavine prava i normalizacije odnosa sa Kosovom.

Albanija i Severna Makedonija su dosledno iskazivale svoju političku opredeljenost za strateški cilj integracije u EU i svoju ambiciju da napreduju u pristupnim pregovorima na osnovu kontinuiranog napretka reformi. Nakon prvih međuvladinih konferencija održanih s dve zemlje u julu 2022. godine, sastanci skrininga za svih šest klastera uspešno su završeni do decembra 2023. Na osnovu izveštaja Komisije o skriningu, u jesen 2023. Savet je svakoj

¹¹ Nakon Akcionog plana o kritičnim sirovinama i Zakona o kritičnim sirovinama, Komisija je započela izgradnju niza partnerstava o sirovinama, uključujući Memorandume o razumevanju potpisane sa Ukrajinom 2021. i Srbijom 2024. godine.

¹²COM(2024) 146 final

¹³COM(2020) 57 final

zemlji saopštio merila za otvaranje pregovora na klasteru 1 (osnove).

Krajem 2023. godine, **Albanija** je dostavila svoje mape puta za reformu javne uprave i vladavinu prava, što je omogućilo otvaranje osnovnog klastera u oktobru 2024. tokom druge međuvladine konferencije. Albanija je takođe u septembru 2024. dostavila svoju mapu puta o funkcionisanju demokratskih institucija.

Severna Makedonija je u decembru 2023. usvojila mape puta o vladavini prava i reformi javne uprave. Još uvek se čeka usvajanje akcionog plana za zaštitu manjina.

U međuvremenu, Komisija je Savetu predstavila dalje izveštaje o skriningu za obje zemlje: u maju 2024. za klaster 2 – unutrašnje tržište, au oktobru 2024. za klaster 6 – spoljni odnosi i klaster 3 – konkurentnost i inkluzivni rast.

U skladu s preporukom Komisije, Evropski savet je u decembru 2023. godine odlučio da otvori pristupne pregovore sa **Bosnom i Hercegovinom**, nakon što se postigne potreban stepen usklađenosti sa kriterijima za članstvo. Kao što se vidi u izveštaju Komisije iz marta 2024. godine, Bosna i Hercegovina je napredovala u usvajanju reformi vezanih za EU i postigla punu usklađenost sa spoljnom politikom EU. Međutim, razvoj događaja u entitetu *Republika Srpska* sprečio je ovaj pozitivan zamah, posebno usvajanjem u aprilu odvojenih entitetskih zakona o izborima, referendumima i imunitetu, kontinuiranim nepriznavanjem autoriteta i odluka Ustavnog suda, kao i kontinuiranom secesionističkom retorikom.

U svetlu postignutih rezultata od 2022. godine, Komisija je 12. marta 2024. godine ocenila da je Bosna i Hercegovina dostigla neophodan nivo usklađenosti sa kriterijima za članstvo. Nadovezujući se na preporuku Komisije, Evropski savet je 22. marta 2024. odlučio da otvori pregovore o pristupanju EU sa tom zemljom. Nakon ove odluke, 24. aprila 2024. Komisija je održala prvi uvodni sastanak kako bi objasnila budući proces, a posebno skrining. Dinamika reformi je zastala između aprila i oktobra 2024. Komisija priprema pregovarački okvir s ciljem da ga Savet usvoji u trenutku kada se preduzmu svi relevantni koraci navedeni u preporuci Komisije iz oktobra 2022. godine.

Od 1. januara 2024. godine, vlasnici **kosovskih** biometrijskih pasoša uživaju u bezviznom režimu putovanja u EU, a od oktobra 2024. i vlasnicima pasoša Srbije koje izdaje Koordinacioni direktorat Srbije. Kosovo je ostalo posvećeno reformama vezanim za EU.

Tenzije na severu Kosova nastavljene su nakon nasilnog napada naoružane bande na Kosovsku policiju 24. septembra 2023. godine, što je bila najveća eskalacija u poslednjih nekoliko godina. Ostale krize izazvane su problemima oko eksproprijacije zemljišta od strane vlade na severu; usvajanje uredbe centralne banke o gotovinskim transakcijama koje negativno utiču na kosovske Srbe i druge nevećinske zajednice; policijske operacije zatvaranja kancelarija beogradskih institucija koje pružaju pomoć nevećinskim zajednicama; i kontinuiranom zabranom uvoza robe srpskog porekla, koja je na snazi od juna 2023. godine, što nesrazmerno utiče na preduzeća u zajednici kosovskih Srba. Ova pitanja su dodatno narušila odnose između vlade i zajednice kosovskih Srba. Mere EU koje se odnose na Kosovo, uvedene 2023. godine, ostale su na snazi tokom izveštajnog perioda. Visoki predstavnik je preporučio ukidanje tih mera.

U decembru 2023. Evropski savet je odlučio da otvori pristupne pregovore s **Ukrajinom**. Nakon završetka četiri preostala koraka koje je Komisija identifikovala u svojoj preporuci od 8. novembra 2023., prva međuvladina konferencija održana je 25. juna 2024. Uprkos tekućem agresorskom ratu Rusije, Ukrajina je zadržala svoju snažnu posvećenost reformama u mnogim sektorima. Ukrajinski plan, koji je usvojen u aprilu 2024. godine i koji služi kao sveobuhvatna reformska strategija, doprineo je jačanju širih političkih obaveza u okviru procesa proširenja. S Instrumentom za Ukrajinu, EU nastavlja svoju finansijsku podršku za oporavak povezati s reformama potrebnim za podizanje ukrajinske ekonomije i pomoć na putu ka pridruživanju. U zajedničkim bezbednosnim obavezama između EU i Ukrajine koje su potpisane u junu 2024. navedeno je da podrška bezbednosti, otpornosti i odbrane, kao i proces pridruživanja Ukrajine EU, podrška reformama, makrofinansijska, humanitarna i

pomoć u obnovi međusobno jačaju. Sa svoje strane, Ukrajina se obavezala da će nastaviti s reformama u skladu sa svojim putem u EU, uključujući sektor bezbednosti, odbrane i obaveštajnih službi.

Bilo je značajnih izazova koji su proizašli iz agresorskog rata Rusije protiv Ukrajine i hibridnih akcija protiv **Moldavije**. Međutim, Moldavija je nastavila stabilno napredovati na svom putu pristupanja EU. U decembru 2023. Evropski savet je odlučio da otvori pristupne pregovore sa Moldavijom. Nakon završetka tri preostala koraka koje je Komisija identifikovala u svojoj preporuci od 8. novembra 2023., prva međuvladina konferencija održana je 25. juna. Komisija i Moldavija zajedno su razvile Plan rasta koji će pojačati podršku relevantnim reformskim i investicionim prioritetima i proširiti određene prednosti učešća na jedinstvenom tržištu. Narod Moldavije glasao je 20. oktobra 2024. na referendumu o pristupanju EU i na predsedničkim izborima. Predlog da se pridruživanje EU unese u Ustav podržalo je 50,38% birača. Drugi krug predsedničkih izbora održaće se 3. novembra između dva kandidata koji su u prvom krugu postigli najviše bodova.

pravnoj tekovini EU sa Ukrajinom i Moldavijom održani su između februara i maja 2024. godine, a bilateralni **skrining** sastanci su počeli u julu, nakon što su pregovarački okviri predstavljeni obema zemljama na međuvladinim konferencijama u junu.

Evropski savet je **Gruziji dao status kandidata** u decembru 2023. godine, uz razumevanje da je preduzeto devet koraka navedenih u preporuci Komisije od 8. novembra 2023. godine. Vlada je pripremila namenski akcioni plan za sprovođenje devet koraka i izrazila svoju opredeljenost za napredak u reformama vezanim za EU. Međutim, od marta 2024. došlo je do zabrinjavajućih događaja koji ne odražavaju najavljenju posvećenost vlade EU putu. To uključuje odluku o reanimaciji Zakona o transparentnosti stranog uticaja i njegovo usvajanje 28. maja, te usvajanje 17. septembra zakonskog paketa o porodičnim vrednostima i zaštiti maloletnika. Nadovezujući se na svoje zaključke od 27. juna, Evropski savet je 17. oktobra 2024. ponovio svoju ozbiljnu zabrinutost u vezi s pravcem delovanja gruzijske vlade, a koji je u suprotnosti s vrednostima i principima na kojima se zasniva EU. Evropski savet je podsetio da takav pravac delovanja ugrožava evropski put Gruzije i *de facto* zaustavlja proces pridruživanja.

26. oktobra građani Gruzije glasali su na parlamentarnim izborima. Preliminarni nalazi zajedničke međunarodne izborne posmatračke misije koju je predvodila Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava OEBS-a (OSCE/ODIHR) identifikovali su nekoliko nedostataka koji su se desili u napetom i visoko polarizovanom okruženju. Prijavljene slabosti uključuju, *između ostalog*, nedavne zakonske izmene izbornog procesa, česte kompromise u pogledu tajnosti glasanja, proceduralne nedoslednosti, zastrašivanje i pritisak na birače koji su negativno uticali na poverenje javnosti u proces. Ovi preliminarni nalazi potvrđuju potrebu za sveobuhvatnom izbornom reformom koja je već naglašena u prošlim ključnim preporukama.

Turska je ključni partner za EU i zemlja kandidat, a odnosi između EU i Turske dobili su zamah u protekloj godini. U skladu sa zaključcima Evropskog saveta iz aprila 2024., EU se ponovo angažovala s Turskom u brojnim oblastima od zajedničkog interesa. Ovaj angažman ima za cilj unaprediti rad na preporukama iz Zajedničke komunikacije Komisije i visokog predstavnika o političkim, ekonomskim i trgovinskim odnosima EU-a iz 2023. godine ¹⁴na postepen, proporcionalan i reverzibilan način. Tokom prošle godine održani su dijalozi na visokom nivou o migracijama i bezbednosti, poljoprivredi, zdravstvu, istraživanju i inovacijama, zajedno sa visokim nivoom angažmana između Komisije i Turske. Pored toga, održan je prvi sastanak dijaloga na visokom nivou o trgovini u skladu sa preporukama Zajedničkog saopštenja. Na osnovu Izjave EU-Turska iz 2016. godine, nastavljena je pozitivna saradnja sa turskim vlastima u upravljanju migracijama dajući rezultate, uprkos izazovima u implementaciji. Jedan od sledećih koraka trebao bi biti održavanje sledećeg sastanka Dijaloga na visokom nivou o

¹⁴JOIN(2023) 50 final

migracijama i bezbednosti. EU će nastaviti napore da premosti ključne razlike i da traži saradnju sa Turskom u svim oblastima koje su od obostrane koristi, uključujući Carinsku uniju, upravljanje migracijama, mir i bezbednost, zelenu i digitalnu tranziciju, poljoprivredu i ruralni razvoj, investicije i povezanost. Turski vlastiti konstruktivni angažman će biti od ključnog značaja za unapređenje različitih oblasti saradnje identifikovanih u Zajedničkoj komunikaciji.

IV. OSNOVE PROCESA PRISTUPANJA EU

Vladavina prava, osnovna prava, funkcionisanje demokratskih institucija, reforma javne uprave i ekonomski kriterijumi čine 'osnove' procesa pristupanja EU. Kredibilne reforme i nepovratna dostignuća u osnovama su od suštinskog značaja da bi ljudi uživali jednakost pred zakonom i adekvatnu zaštitu svojih osnovnih prava i sloboda. Konsolidacija rezultata u ovim oblastima je ključna za zemlje proširenja kako bi osigurale napredak na svojim putevima ka pristupanju. Pravna bezbednost i dobro upravljanje takođe su osnova za jačanje konkurentnosti i stvaranje uslova za direktna strana ulaganja, društveno-ekonomski napredak i prosperitet. Stabilne institucije su takođe od suštinskog značaja za usklađenost sa *pravnim tekovinama* EU u svim oblastima politike, uključujući upravljanje značajnom finansijskom pomoći koju EU pruža. Tokom protekle godine, napredak u reformama vezanim za osnove je posebno uočen u Crnoj Gori, Albaniji, Moldaviji i Ukrajini.

Uključivanje nekih zemalja proširenja u Izveštaj o vladavini prava od 2024. godine (Albanija, Crna Gora, Severna Makedonija i Srbija) podržava implementaciju preporuka iz paketa proširenja, posebno u pogledu napora na reformi pravosudnih sistema, borbe protiv korupcije okvire, medijski pluralizam i slobodu, te kontrole i ravnoteže, kao i pomoć vlastima da ostvare dalji značajan napredak u procesu pristupanja, za koji je godišnji izveštaji o proširenju će i dalje pružati smernice i preporuke. Komisija će uključiti i druge zemlje proširenja u Izveštaj o vladavini prava kada i kada budu spremne, kako je to navela predsednica fon der Lajen u svojim političkim smernicama za narednu Evropsku komisiju 2024-2029.

Pravosuđe i osnovna prava

Stalni naponi nekih zemalja da efikasno sprovedu **reforme pravosuđa** i sprovedu proveru doveli su do jačanja nezavisnosti i odgovornosti **pravosuđa**, posebno u Albaniji, Moldaviji i Ukrajini. Bosna i Hercegovina je takođe pokrenula pripreme za provere integriteta u pravosuđu. Međutim, u većini zemalja, pretnje nezavisnosti pravosuđa su i dalje ostale. Nastavljaju se pokušaji neopravdanog političkog uplitanja, što utiče na kredibilitet pravosuđa u očima stanovništva. Unapređenje kvaliteta i efikasnosti pravosuđa ostaje prioritet. Mnoge zemlje u procesu proširenja takođe su suočene sa značajnim izazovima koji utiču na kvalitet i efikasnost njihovog pravosudnog sistema: zaostale sudske predmete, poteškoće u popunjavanju slobodnih radnih mesta i nedovoljno finansiranje. Nekoliko zemalja u procesu proširenja reformisalo je svoj sistem obuke u pravosuđu, ali neke nisu u skladu sa evropskim standardima. Napori na digitalizaciji pravosudnog sistema, uključujući uspostavljanje ili jačanje sistema upravljanja predmetima i informacionih sistema, poboljšanje specijalizacije i uvođenje mera zaštite od manipulacije moraju se nastaviti kako bi se ojačala nezavisnost i nepristrasnost.

Korupcija ostaje problem u javnom i privatnom sektoru u zemljama proširenja. Borba protiv korupcije ostaje prioritet za vlade zemalja u procesu proširenja. Rizici koji se odnose na zarobljavanje države su najteži izazov za rešavanje i zahtevaju hitne i odlučne odgovore vlada. Na demokratsku stabilnost i ekonomski razvoj utiče korupcija na visokom nivou i neprikladan uticaj oligarha, zajedno sa mrežama organizovanog kriminala, koji pokušavaju da se infiltriraju u različite sektore. Uprkos određenom napretku u jačanju pravnih i institucionalnih aranžmana, korupcija nastavlja da utiče na mnoge oblasti od pravosuđa, javne uprave i javnih nabavki do privrede uopšteno, uključujući i ranjive sektore, kao što su energetika, zdravstvo, građevinarstvo i mediji. Ova pitanja zahtevaju systemske i sveobuhvatne pristupe zasnovane na istinskoj političkoj posvećenosti i dugoročnoj viziji za poboljšanje transparentnosti i

integriteta. Takođe su im potrebne strategije za borbu protiv korupcije i procene rizika u ključnim sektorima da bi se sistematski sprovodile. Nažalost, nedostaju efikasni sistemi za prijavu imovine, sprečavanje sukoba interesa, transparentnost stvarnog vlasništva i mere integriteta u javnim službama. Agencije za borbu protiv korupcije zahtevaju poboljšane resurse, jači i nezavisni mandat i slobodu od neprimerenog političkog uplitanja i uticaja. Potrebno je više akcija da se efikasno istraže i krivično gone slučajevi korupcije, posebno na visokim nivoima, i da se osigura oduzimanje i oduzimanje imovine stečene kriminalom. Osim toga, potrebno je slediti sistemski pristup de-oligarhizaciji kako bi se ograničio preterani uticaj stečenih interesa u ekonomskom, političkom i javnom životu. Povoljno okruženje za istraživačko novinarstvo i civilno društvo treba unapređivati i kontinuirano štiti.

Temeljna prava su u velikoj meri sadržana i zaštićena zakonom u cijelom regionu proširenja. Zemlje su ratifikovale ključne međunarodne i evropske instrumente o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i preduzele korake za usklađivanje svog zakonodavstva sa *acquis-em EU*. Ostaju **praznine u usklađivanju**, posebno u pogledu slobode izražavanja, rodne ravnopravnosti, nediskriminacije, zločina iz mržnje i govora iz mržnje, zaštite podataka, procesnih prava osumnjičenih i optuženih lica u krivičnom postupku i prava žrtava zločina. Zakoni o stranom agentu/uticaju krše ljudska prava i osnovne slobode, posebno prava na slobodu udruživanja i izražavanja. I dalje postoje izazovi u obezbeđivanju **efikasne implementacije** zakonodavstva i instrumenata politike o osnovnim pravima i delotvornosti mehanizama obeštećenja. Sve zemlje moraju pojačati napore u praćenju preporuka međunarodnih i evropskih nadzornih tela, uključujući i uslove pritvora. Oni takođe treba da obezbede izvršenje presuda **Evropskog suda za ljudska prava**. U većem delu regiona, **institucije ombudsmana** i druga nezavisna tela nastoje da ispune svoju ulogu u praćenju akcija država da poštuju, štite i unapređuju ljudska prava. Međutim, još uvek postoji potreba za povećanjem njihove funkcionalne nezavisnosti i resursa i poboljšanjem praćenja njihovih preporuka.

Sloboda izražavanja, sloboda medija i pluralizam ključni su stubovi demokratskog društva. Uprkos određenim zakonskim promenama, medijski sektor u nekoliko zemalja i dalje je obeležen medijskom koncentracijom i političkim uticajem. To podriva pluralizam, nezavisnost i kvalitet novinarstva i vodi do polarizacije. Uloženi su naponi da se reši pitanje zastrašivanja i nasilja nad novinarima. Potrebno je uspostaviti evidenciju o sistematskom praćenju. Sve je više u upotrebi strateških tužbi protiv učešća javnosti (SLAPP) protiv novinara i civilnog društva u nekoliko zemalja u regionu.

o zabrani diskriminacije su na snazi, ali su i dalje potrebni veći naponi u borbi protiv diskriminacije, posebno protiv lezbejki, homoseksualaca, biseksualnih, trans, interseksualnih i queer (LGBTIQ) osoba, Roma i drugih manjina. Takođe su potrebni naponi da se spreči slabljenje anti-diskriminacijskog zakonodavstva i osnovnih prava. U većini zemalja, politike o rodnoj ravnopravnosti i okviri za prevenciju i borbu protiv **rodno zasnovanog nasilja** i nasilja u porodici se unapređuju, u skladu sa zahtevima Istambulske konvencije. Međutim, rodno zasnovano nasilje i dalje predstavlja ozbiljnu zabrinutost u mnogim zemljama, a usluge podrške žrtvama nasilja i dalje su nedovoljne i nedovoljno finansirane. Takođe su potrebni hitni naponi da se ojača integracija **systema dječije zaštite** i da se ubrza **deinstitucionalizacija** dece i odraslih sa smetnjama u razvoju.

Pravda, sloboda i bezbednost

Napredak u oblasti **pravde, slobode i bezbednosti**, sprovođenja zakona i pravosudne saradnje između EU i zemalja proširenja nastavio je da se pozitivno razvija, ali izazovi ostaju. Naponi zemalja proširenja da razviju kredibilne **rezultate u proaktivnim istragama, krivičnom gonjenju i pravosnažnim presudama za organizovani kriminal i korupciju, posebno na visokom nivou**, generalno se moraju poboljšati. Zapadni Balkan i Turska i dalje su izvor i središta kriminalnih aktivnosti i grupa koje su takođe aktivne u EU. Ove zemlje su glavne tranzitne tačke za žrtve trgovine ljudima, krijumčarenja migranata i krijumčarenja robe,

posebno nedozvoljenih droga i duvana. Organizirane kriminalne grupe sa zapadnog Balkana su glavni akteri u međunarodnoj trgovini drogom koja povezuje zapadnu Evropu sa Latinskom Amerikom.

Uprkos naporima partnera sa zapadnog Balkana u prevenciji i borbi protiv zloupotrebe i trgovine vatrenim oružjem, zemlje članice EU i dalje identifikuju ovaj region kao važan izvor oružja koje ilegalno ulazi u EU. U tom smislu, implementacija druge faze regionalne mape puta za bolju kontrolu malokalibarskog i lakog naoružanja je ključna.

Organizirane kriminalne grupe iz Ukrajine, Moldavije i Gruzije aktivne su u krijumčarenju migranata, trgovini ljudima, krijumčarenju robe, droge i oružja, kompjuterskom (cyber) kriminalu i drugom kriminalu, poput prevare dokumenata, uprkos naporima u ovim zemljama da se bore protiv organiziranog kriminala.

Operativni kapaciteti i alati carinske i granične straže još uvek su nedovoljni u mnogim zemljama proširenja da se nose sa ovim izazovima. Nivo efikasnosti u borbi protiv organizovanog kriminala varira u zemljama proširenja, ali je saradnja između organa za sprovođenje zakona u EU i u zemljama proširenja povećana.

Kandidati i potencijalni kandidati bi trebali imati potpuno funkcionalne nacionalne sisteme upravljanja Šengenom do trenutka kada budu primljeni u EU. To podrazumeva pripremu Šengenskog akcionog plana, podržanog funkcionalnim praćenjem i praćenjem. Odluka o ukidanju provera osoba na budućim zajedničkim unutrašnjim granicama EU zavisice će od ispunjavanja dodatnih objektivnih zahteva koji će se proveriti u okviru šengenskog mehanizma evaluacije.

Borba **protiv privrednog kriminala i pranja novca** je nedovoljna kao i kapaciteti za povrat imovine, uključujući zapljenu kripto imovine. Finansijske istrage i kapaciteti Jedinica za finansijske istrage su nedovoljni u mnogim zemljama u procesu proširenja. Usklađivanje i efikasna implementacija zakonodavstva o sprečavanju pranja novca, suzbijanju finansiranja terorizma i povratu imovine, uključujući uspostavljanje ureda za povrat imovine i jačanje ovlasti za traženje i konfiskaciju i dalje je neujednačeno. Potrebno je više akcija kako bi se uhvatila u koštac sa nezakonitim profitom kriminalnih mreža, poboljšala transparentnost stvarnog vlasništva i ojačao međuinstitucionalni pristup relevantnim bazama podataka i međunarodna razmjena informacija, uključujući jačanje digitalne infrastrukture. Turska je završila svoj akcioni plan za rešavanje identifikovanih strateških nedostataka u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma i stoga više nije podložna 'sivoj listi' Grupe za finansijsko delovanje (FATF).

Terorizam, nasilni ekstremizam i radikalizacija i dalje predstavljaju izazov. Na Ministarskom forumu EU za pravosuđe i unutrašnje poslove zapadnog Balkana održanom u oktobru 2023. godine, preuzeta je obaveza da se obnovi Zajednički akcioni plan za borbu protiv terorizma za zapadni Balkan s obzirom na nove pretnje i rad na novom planu napreduje. Zemlje proširenja trebale bi osigurati da se teroristička dela kriminalizuju i kažnjavaju u svojim nacionalnim okvirima krivičnog prava. Potrebno je uložiti više napora kako bi se sprečila radikalizacija, uključujući lokalne strukture, radikalizaciju u zatvorima i praćenje puštanja terorističkih prestupnika i efikasno rešavanje terorističkih i ekstremističkih sadržaja na internetu.

Hibridne pretnje ostaju politički i bezbednosni izazov za zemlje proširenja, posebno za one u izbornim ciklusima. Ove pretnje uključuju manipulaciju stranim informacijama i ometanje te fizičke i sajber napade, posebno na kritičnu infrastrukturu. Nakon naglog porasta nakon ruskog agresorskog rata protiv Ukrajine, ove pretnje i dalje predstavljaju značajan rizik, a podrška i saradnja EU je ojačana.

Funkcionisanje demokratskih institucija

Konsolidovane demokratske institucije su od suštinskog značaja za osiguranje stabilnosti i centralni stub procesa pridruživanja. Mnoge zemlje u procesu proširenja i dalje su bile pogođene nepoverenjem i izraženom polarizacijom. Njihova nadzorna uloga parlamenta nad

izvršnom vlašću ostala je slaba, što ima negativan uticaj na zakonodavni proces i otežava imenovanja u javna tela. U mnogim zemljama, izborni proces i dalje zahteva reforme, u skladu sa izvanrednom preporukom Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) / Kancelarije za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR). Ipak, pozitivni pomaci su uočeni u Crnoj Gori i Moldaviji.

Što se tiče civilnog društva, dok su pravni okviri za slobodu udruživanja obično usklađeni sa međunarodnim standardima. Međutim, u praksi, organizacije civilnog društva nisu uvek u mogućnosti da se registruju i rade slobodno, a neke zemlje imaju ograničeno ili teško okruženje.

Reforma javne uprave

Preporuke iz 2023. godine o **reformi javne uprave (PAR)** nastavljaju da se primenjuju, uz prilično ograničen napredak. Najveći izazov se odnosi na funkcionisanje državne službe i upravljanje ljudskim resursima, uključujući politizaciju, pri čemu nedostatak reformi i dalje dovodi do velike fluktuacije osoblja. Ovo generalno utiče na dizajn i implementaciju reformskih politika, uključujući u okviru Instrumenta za reformu i rast za zapadni Balkan i Instrumenta za Ukrajinu, i ostaje ključna prepreka preuzimanju obaveza članstva u EU. U Ukrajini, izazovi su pojačani posledicama ruskog agresorskog rata koji je u toku. Potrebno je više aktivnosti na institucionalnoj koordinaciji reforme javne uprave i jačanju nadzornih institucija kako bi se osigurala odgovarajuća odgovornost.

U oblasti **upravljanja javnim finansijama (PFM)**, sve zemlje su uspostavile kredibilan i relevantan strateški okvir za reforme upravljanja javnim finansijama, uključujući redovni mehanizam praćenja i koordinacije. Bosna i Hercegovina je prvi put videla dijalog o politici upravljanja javnim finansijama. Glavni izazovi se odnose na: (i) upravljanje javnim investicijama; (ii) praćenje fiskalnih rizika; (iii) poboljšanje fiskalne discipline; (iv) povezivanje strateškog planiranja sa srednjoročnim budžetskim okvirima i poboljšanje njihovog kredibiliteta; (v) dalje jačanje javnih internih finansijskih kontrola; i (vi) poboljšanje transparentnosti budžeta.

Pružanje pouzdane i pravovremene službene statistike od strane nacionalnih statističkih tela je od suštinskog značaja. Stoga, dalje jačanje kapaciteta **nacionalnih statističkih sistema** ostaje ključni element procesa reforme.

Migracije

EU ostaje čvrsto opredeljena za saradnju i podršku zapadnom Balkanu i Turskoj tako što će zauzeti sveobuhvatan pristup rešavanju neregularnih migracija, uključujući borbu protiv krijumčarenja migranata i trgovine ljudima, poboljšanje upravljanja granicom, saradnju u oblasti azila i zaštite, intenziviranje rada na povratku. Dok su iregularni migracioni tokovi smanjeni na zapadnobalkanskim rutama, ovaj fenomen zahteva stalnu budnost, posebno ilegalne aktivnosti mreža uključenih u krijumčarenje migranata i trgovinu ljudima.

Broj ilegalnih prelazaka granice u EU sa zapadnog Balkana u 2023. smanjen je za 31% u odnosu na 2022. godinu, a trend pada se više nego udvostručio u prvoj polovini 2024. godine¹⁵. U skladu sa **akcionim planom EU za zapadni Balkan** koji je Komisija predstavila u decembru 2022. godine, podrška Evropske komisije regionu fokusira se na upravljanje granicom, borbu protiv krijumčarenja migranata i trgovine ljudima, povećanje povratka i saradnju u oblasti azila i sistema zaštite i prijema, kao i postizanje usklađenosti sa viznom politikom EU, što je jedna od obaveza partnera sa zapadnog Balkana u Reformskim agendama u okviru rasta. Plan. Novi sporazumi o statusu koji omogućavaju Evropskoj agenciji za graničnu i obalsku stražu (Frontex) da rasporedi dodatne timove evropske granične i obalske straže na zapadnom Balkanu su pregovarani, potpisani ili operacionalizovani tokom izveštajnog perioda. Podrška EU zapadnom Balkanu u borbi protiv krijumčarenja migranata i

¹⁵Izvor: Evropska agencija za graničnu i obalsku stražu (Frontex).

trgovine ljudima donosi operativne rezultate.

Iako je broj neregularnih dolazaka iz Turske na grčka ostrva značajno porastao u odnosu na 2022. godinu, dolasci iz Turske na Kipar i Italiju značajno su smanjeni u 2023. Komisija sprovodi Akcioni plan EU za istočni Mediteran usvojen u oktobru 2023. EU nastavlja da podržava **značajne napore Turske** u prihvatanju 3,6 miliona izbeglica, uglavnom iz Siriji, te saraduju s turskim vlastima na sprečavanju neregularnih migracija. Implementacija izjave EU i Turske iz marta 2016. i sporazuma o readmisiji između EU i Turske i dalje je ključna za saradnju EU i Turske.

Agresorski rat Rusije protiv Ukrajine i dalje izaziva masovno raseljavanje stanovništva **unutar Ukrajine i šireg regiona**. Zemlje u širem regionu nastavile su da primaju ukrajinske izbeglice, doprinoseći zaštiti i naporima za integraciju.

Ekonomija

U 2023. godini većina od 10 **ekonomija proširenja oporavila se od velikih ekonomskih i društvenih izazova** s kojima su se suočili nakon ruskog agresorskog rata protiv Ukrajine, pokazujući značajnu otpornost. Uprkos kontinuiranom razaranju i velikom broju civilnih žrtava, ukrajinski BDP je 2023. porastao za 5,3% više nego što se očekivalo. Prema novom planu za Ukrajinu, zemlja se obavezala da će sprovesti sveobuhvatan set reformi za održavanje makroekonomske stabilnosti, podsticanje oporavka i napredovati na putu ka EU. U većini zemalja zapadnog Balkana, realni rast BDP-a je usporio, ali je i dalje bio snažan - na 6% u Crnoj Gori, 3,4% u Albaniji, 3,3% na Kosovu i 2,5% u Srbiji - i skromniji od 1,6% u Bosni i Hercegovini i 1% u Severna Makedonija. Turska i Gruzija su takođe imale snažne stope rasta BDP-a od 5,1% i 7,5%, respektivno, dok je Moldavija počela da se oporavlja od duboke recesije 2022. godine, sa skromnim rastom od 0,7%.

Nakon maksimuma 2022. godine, **inflacija se smanjila** u svim zemljama proširenja, prvenstveno zbog nižih međunarodnih cena roba i pooštavanja monetarne politike. U Turskoj je od sredine 2023. godine došlo do pozdravnog pomaka ka konvencionalnijim i strožim ekonomskim politikama. Strukturna pitanja na **tržištu rada**, poput velikog rodnog jaza, neusklađenosti veština i visokog udela neprijavljenog rada i dalje predstavljaju zajedničke izazove utičući na poslovno okruženje, radnu snagu i ukupan rast 10 ekonomija. Jačanje socijalnog dijaloga, uključujući kapacitete socijalnih partnera, i dalje je relevantno za rešavanje ovih izazova.

Sve je važnije da svih 10 zemalja u procesu proširenja **ubrzaju strukturne reforme** kako bi omogućile održiv rast u srednjem roku i ostvarile napredak u ispunjavanju ekonomskih kriterijuma za članstvo u EU. To uključuje osiguravanje funkcionisanja tržišnih ekonomija i demonstriranje kapaciteta za suočavanje s konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama u EU. Ekonomske politike bi takođe trebalo da podržavaju ambiciozne ciljeve u okviru zelene i digitalne tranzicije. Sprovođenje politika dekarbonizacije i otpornosti ostaje suštinski deo usklađivanja sa standardima EU.

V. EKONOMSKA I DRUŠTVENA KONVERGENCIJA I UBRZANA INTEGRACIJA

BDP po glavi stanovnika zapadnog Balkana, Ukrajine, Moldavije i Gruzije ostaje oko ili ispod 50% BDP-a u EU, a tempo postizanja konvergencije je spor. Istovremeno, iskustvo proširenja EU 2004. godine pokazuje pozitivan uticaj koji članstvo u jedinstvenom tržištu EU i strukturnim fondovima ima na **ekonomsku konvergenciju**. Ovo podupire trenutni duh odnosa između EU i zemalja u procesu proširenja, koji se fokusira na ulaganja u infrastrukturu i poboljšanje poslovnog okruženja i na **unapređenje integracije u određene delove jedinstvenog tržišta EU**. Ovo se ostvaruje kroz namenske instrumente, kao što je Plan rasta za zapadni Balkan i sporazumi o pridruživanju, uključujući duboke i sveobuhvatne oblasti slobodne trgovine sa Ukrajinom, Moldavijom i Gruzijom. Takvu ubranu integraciju mora pratiti relevantno usklađivanje *acquis-a* i jačanje administrativnih kapaciteta.

Kako bi dodatno ubrzala reforme i **socio-ekonomsku konvergenciju** zapadnog **Balkana** sa EU i pomogla im da ispune zahteve za članstvo u EU, Komisija je usvojila **Plan rasta za zapadni Balkan**. Plan ima za cilj da iznese neke od prednosti i dalje reformske podsticaje članstva u EU prije pristupanja. Fokusira se na postepenu integraciju partnera iz regije u jedinstveno tržište EU čak i pre pristupanja, na jačanje regionalne ekonomske saradnje i na korišćenje sistemskih reformi u oblastima vladavine prava, poslovnog okruženja, zelene i digitalne tranzicije i ljudskih resursa. razvoj kapitala. Ove reforme će biti nagrađene kroz Instrument za reformu i rast.

Implementacija Plana rasta je u punom jeku, donoseći novu dinamiku regionu. Izgledi da se pristupi nekim oblastima jedinstvenog tržišta EU pre pristupanja – u zavisnosti od konkretnog napretka u usvajanju relevantnog *acquisa*, strukturnih reformi i regionalne ekonomske saradnje – približili su region na **redovnim ministarskim sastancima i sastancima lidera**¹⁶. Ovi sastanci su posvećeni implementaciji i rotirajući ih održavaju partneri sa zapadnog Balkana, uz učešće EU. Mere za ubranu integraciju koje su do sada pokrenute uključuju prijave za pridruživanje Jedinstvenom području plaćanja u evrima (SEPA), Zelene staze („*Green Lanes*“) za ubrzanje carinjenja robe na granicama EU prema zapadnom Balkanu, posebne sporazume o oceni usklađenosti i prihvatanju industrijskih proizvoda, razvoj nacionalnog identiteta novčanici i novčanik balkanskog digitalnog identiteta interoperabilan sa evropskim novčanicima digitalnog identiteta, replicirajući inicijativu WiFi4EU na zapadnom Balkanu, uključivanje regiona u Evropskim centrima za digitalne inovacije, kao i saradnju u okviru Alijanse za kritične lekove. Mogućnost da Albanija i Crna Gora postanu članice SEPA do kraja 2024. godine, a potom i drugi partneri sa zapadnog Balkana već 2025. godine, mogla bi doneti značajne koristi ovim zemljama.

Pristup jedinstvenom tržištu EU uslovljen je da region pojača napore u regionalnoj ekonomskoj saradnji implementacijom **Zajedničkog regionalnog tržišta**. zapadni Balkan je razvio i usvojio ambiciozan revidirani akcioni plan za ovu inicijativu, koji ima značajan potencijal da regionu donese dodatni rast kroz regionalnu mobilnost i privlačenje investicija na regionalnom nivou.

Plan rasta uključuje namenski **instrument za reformu i rast** od 6 milijardi evra, koji se koristi i za nagrađivanje zemalja za stvarni napredak u implementaciji dogovorenih ambicioznih reformskih agendi i za podršku ključnih ulaganja u prioritetne oblasti kroz Investicioni okvir za zapadni Balkan (WBIF). Komisija je donela odluku kojom se odobrava pet reformskih agenda. Implementacija će početi nakon potpisivanja Linije i ugovora o zajmu i isplate u okviru prefinansiranja.

Instrument nadopunjuje prepristupnu pomoć koja je već pružena zapadnom Balkanu kroz **Instrument za prepristupnu pomoć (IPA III)**, fokusirajući se na izgradnju administrativnih i institucionalnih kapaciteta, kao i implementaciju **Ekonomskog i investicionog plana za zapadni Balkan 2020**¹⁷, uključujući pokretanje inicijativa u okviru Global Gateway strategije, podržavajući ekonomski rast i dvostruku zelenu i digitalnu tranziciju u regionu. Očekuje se da će Ekonomsko-investicioni plan mobilizirati investicije u vrijednosti do 30 milijardi eura u regionu, od čega 9 milijardi evra u obliku bespovratnih sredstava EU. Implementacija plana napreduje nesmetano, a do sada odobreni programi predviđaju mobilizaciju do 17,5 milijardi evra, uključujući 5,4 milijarde evra grantova EU za finansiranje 68 ključnih infrastrukturnih i društvenih investicija u regionu. Dalje, 21 garancija, koja koristi do 937 miliona evra u EU pokrivenosti, ima za cilj da privuče privatne investicije kako bi se povećao investicioni kapacitet regiona. Instrument za prepristupnu pomoć takođe uključuje podršku programima

¹⁶Ovakvih šest sastanaka lidera zapadnog Balkana (WB6) održani su u Skoplju 21-22 januara 2024, Tirani 28-29 februara i Kotoru 15-16 maja, gde je dogovoreno da će domaćin sledećeg biti Bosna i Hercegovina u jesen 2024. Dana 19. septembra 2024. lideri zapadnobalkanske šestorke sastali su se sa predsednicom fon der Lajen i razgovarali o implementaciji Plana rasta.

¹⁷COM(2020) 690

ruralnog razvoja (IPARD) u Albaniji, Severnoj Makedoniji, Crnoj Gori, Srbiji i Turskoj.

Rekonstrukcija Ukrajine i njene ekonomije kako bi se uskladila sa EU za njeno buduće pristupanje zahtijeva ne samo veliki finansijski napor već i strukturne reforme. U tu svrhu, EU je usvojila **pomoć za Ukrajinu** od 50 milijardi evra, koja ima za cilj da podrži zemlju u pripremanju za pristupanje, obnovi i modernizaciji njene infrastrukture, sprovođenju strukturnih reformi i jačanju njenih administrativnih kapaciteta za preuzimanje obaveza iz članstva. Olakšica je stupila na snagu 1. marta 2024. godine.

Ukrajinski **plan**, prvi stub ovog instrumenta, suštinski je važan alat za osiguranje približavanja Ukrajine i postepene integracije u EU. Ukrajinska vlada izradila je ovaj sveobuhvatni plan, koji je Komisija odobrila u aprilu i Savet u maju. Plan identifikuje 69 reformi i 10 investicija, koje pokrivaju 15 oblasti (uključujući energetiku, poljoprivredu, transport, zelenu i digitalnu tranziciju, ljudski kapital, državna preduzeća, poslovno okruženje, javne finansije i decentralizaciju). Ove mere imaju za cilj jačanje makroekonomske i finansijske otpornosti Ukrajine, poboljšanje upravljanja, povećanje kapaciteta i efikasnosti administracije, poboljšanje odgovornosti i integriteta pravosuđa, podršku razvoju privatnog sektora i stvaranje ambijenta pogodnog za održiv ekonomski rast. Očekuje se da će nekoliko reformi pomoći naporima Ukrajine na putu pristupanja putem unapređenja usklađivanja sa pravnim *tekovinama EU*, posebno u javnoj upravi, upravljanju javnim finansijama, borbi protiv pranja novca, javnih nabavki i transportnog i poljoprivredno-prehrambenog sektora.

Drugi stub Fonda, **Investicioni okvir Ukrajine**, opremljen je sa 9,3 milijarde evra finansijskih instrumenata EU i ima za cilj privlačenje javnih i privatnih investicija, mobilizirajući do 40 milijardi evra za podršku oporavku i rekonstrukciji zemlje. Već je dodeljeno 1,4 milijarde evra za dopunu postojećih investicionih sporazuma sa nekoliko međunarodnih finansijskih institucija kako bi se privukla konkretna ulaganja u ukrajinsku ekonomiju. Treći stub Fonda pruža tehničku pomoć ukrajinskoj vladi da izgradi svoje kapacitete, sprovede reforme navedene u planu i relevantne za pristupanje, te da podrži civilno društvo.

EU **sa Ukrajinom** se pokazala kao efikasan instrument za stvaranje uslova za poboljšanje ekonomskih i trgovinskih odnosa kako bi se dodatno stimulisala konvergencija. Sa DCFTA, EU je u potpunosti liberalizovala uvoz iz Ukrajine za veliku većinu proizvoda i zadržala carinske kvote i sistem minimalnih cena za samo nekoliko odabranih poljoprivrednih proizvoda. Od 2022. godine, kako bi podržala ukrajinsku ekonomiju, EU je u potpunosti ukinula svoje carine na sve uvezene proizvode usvajanjem privremenih autonomnih trgovinskih mera. Međutim, kako bi se odrazilo zabrinutosti dionika EU, uvedeni su pojačani zaštitni mehanizam i kočnica u slučaju nužde za neke osetljive poljoprivredne sektore. Druge odredbe omogućavaju postepenu integraciju, donoseći prednosti članstva u periodu pre pristupanja. Primeri su mogućnost sklapanja Ugovora o ocenjivanju usklađenosti i prihvatanju industrijskih proizvoda (ACAA) ili pridruživanje inicijativi 'Lutaj (*budi u romingu*) kao kod kuće'.

DCFTA između EU i Moldavije pomaže Moldaviji da unapredi svoju ekonomsku i trgovinsku integraciju sa EU pre pristupanja. EU je u potpunosti liberalizovala sav uvoz iz Moldavije, osim sedam poljoprivrednih proizvoda za koje su od 2022. godine na snazi autonomne trgovinske mere koje omogućavaju privremenu liberalizaciju. Zemlja takođe radi na ACAA i mogućem pristupu području EU „roming kao kod kuće“.

Evropska komisija je 10. oktobra 2024. usvojila **Plan rasta Moldavije**, vredan 1,8 milijardi evra, koji je podržan Instrumentom za reformu i rast za period 2025-2027. Ovaj plan ima za cilj ubrzanje socio-ekonomskih i temeljnih reformi, poboljšanje pristupa Moldavije jedinstvenom tržištu Evropske unije i povećanje finansijske pomoći u naredne tri godine. Zajedno, plan i mehanizam će omogućiti i podstaći reforme i investicije potrebne za ubrzanje procesa pristupanja.

Implementacija **DCFTA EU-Gruzija** nastavlja da olakšava približavanje gruzijskog pravnog okvira EU i nudi otvoreno okruženje za trgovinu i ulaganja između dve strane.

Zemlje i region Istočnog partnerstva takođe imaju koristi od pomoći u okviru Instrumenta za

razvoj susedstva i međunarodne saradnje (NDICI) i **Ekonomskog i investicionog plana**¹⁸, podržavajući zelenu i digitalnu tranziciju i ekonomski rast u cijelom regionu, uključujući uvođenje Strategije „Global Gateway“. Njegova implementacija je ubrzana tokom izveštajnog perioda. Od oktobra 2024. godine, u okviru ovog plana mobilizirano je ukupno 11,6 milijardi evra javnih i privatnih investicija. Ove investicije su usmerene prema privatnom sektoru i omogućavaju pristup koncesionom finansiranju za mikro, mala i srednja preduzeća. Osim toga, postoje ulaganja u transport i digitalnu i energetska povezanost. Investicije sa polugom značajno doprinose ekonomskom rastu partnerskih zemalja i postavljaju temelje za bolje integrisane ekonomije spremnije za budućnost.

turska **investiciona platforma** (TIP), pokrenuta 2022. u okviru Evropskog fonda za održivi razvoj plus (EFSD+), mobilizirati blizu 2,4 milijarde evra investicija u Turskoj uz više od 400 miliona evra u budžetskim garancijama EU. TIP olakšava ulaganja u oblastima od zajedničkog interesa, kao što su zelena ulaganja i održiva tranzicija, obnovljiva energija, povezanost i digitalizacija. On pruža moćan skup instrumenata za smanjenje rizika za povećanje finansijskih kapaciteta EU i međunarodnih finansijskih institucija i podršku i promociju javnih i privatnih investicija u Turskoj. TIP takođe može da utre put potencijalnim udruženim inicijativama Team Europe sa međunarodnim finansijskim institucijama.

Dalje, EU je pružila snažnu finansijsku podršku i pokazala solidarnost sa Turskom kao odgovor na razorne **zemljotrese** u februaru 2023. Obe strane uspešno saraduju na implementaciji pomoći od 1 milijarde evra koju je obećala EU.

Osim toga, 1 milijarda evra je obećana za **sirijske izbeglice i zajednice domaćina u Turskoj 2024.**

Ekonomska konvergencija treba da ide ruku pod ruku sa **socijalnom konvergencijom** zasnovanom na principima EU stuba za socijalna prava i socijalnog *EU acquis*. Da bi se to postiglo, ključno je da sve zemlje u procesu proširenja razviju strukture i institucije tržišta rada koje dobro funkcionišu, efikasne sisteme socijalne zaštite i snažan socijalni dijalog.

VI. REGIONALNA SARADNJA I DOBROSUSEDSKI ODNOSI

Na **zapadnom Balkanu**, dobrosusedski odnosi i regionalna saradnja su suštinski elementi procesa stabilizacije i pridruživanja, kao i procesa proširenja. **Prevazilaženje nasleđa prošlosti** i rešavanje sporova koji su proizašli iz sukoba iz 1990-ih i dalje su ključni. Još uvek se moraju rešiti važna nerešena bilateralna pitanja, uključujući pitanja granica i pružanje pravde žrtvama ratnih zločina, identifikaciju preostalih nestalih osoba i uspostavljanje tačne evidencije prošlih zločina na regionalnom nivou.

Region ispunjava svoju ambiciju da stvori **zajedničko regionalno tržište (CRM)** koje ima za cilj da obezbedi slobodu kretanja ljudi, usluga, robe i kapitala. Ovo će olakšati zapošljavanje i trgovinu i olakšati carinske procedure između partnera. Ovaj rad koordiniraju **Savet za regionalnu saradnju** i Centralnoevropski **sporazum o slobodnoj trgovini (CEFTA)** u partnerstvu sa **Investicionim forumom 6 komora zapadnog Balkana**.

Ostvaren je **napredak u implementaciji CRM akcionog plana**, uz usvajanje pet sporazuma o mobilnosti u protekle tri godine. Ovi ugovori se odnose na ličnu kartu za putovanja, priznavanje stručnih i akademskih kvalifikacija i pristup visokom obrazovanju. Prevazilazeći dugogodišnje poteškoće, na **Zajedničkom komitetu CEFTA u oktobru 2024.** donesen je niz značajnih odluka, čime su u velikoj meri proširene potencijalne koristi koje proizlaze iz CRM-a.

Na **Berlinskom samitu 14. oktobra 2024.** region je usvojio **drugi CRM akcioni plan za 2025-28.** Plan se fokusira na produbljivanje postojeće saradnje i pokretanje novih inicijativa, posebno na trgovinu, slobodu kretanja, poslovno okruženje, ljudski kapital i digitalnu tranziciju. Implementacija ovog akcionog plana i ukupna regionalna saradnja biće ključni uslov za

¹⁸SWD(2021) 186 final

napredak u otvaranju pristupa određenim oblastima jedinstvenog tržišta EU, kako je navedeno u Planu rasta. Implementacijom i odluka CEFTA i Akcionog plana otvara se nova faza u uspostavljanju Zajedničkog regionalnog tržišta, od opipljivih koristi za građane i privredu regiona.

Regionalna povezanost ostala je visoko na dnevnom redu kroz saradnju u oblastima transporta, energetike i digitalne tehnologije. Transportna **zajednica** je nastavila da podržava progresivnu integraciju transportnih sektora na zapadnom Balkanu, Ukrajini, Moldaviji i Gruziji, istovremeno promovirajući olakšanje transporta kroz inicijativu Green Lanes uz pripremu mape puta. Uključuje planove za modernizaciju 11 graničnih prelaza unutar regiona i između regiona i EU kako bi se značajno smanjilo vreme čekanja, a istovremeno obezbedile neophodne kontrole. **Putevi solidarnosti** EU-Ukrajina nastavljaju igrati značajnu ulogu u obezbeđivanju logističkih ruta za kritične trgovinske tokove između Ukrajine, Moldavije, EU i ostatka sveta.

saradnja sa **Sekretarijatom Energetske zajednice** na nacionalnim energetske i klimatskim planovima (uprkos kašnjenju u njihovom usvajanju), koji podržavaju implementaciju Energetskog i klimatskog okvira za 2030. godinu, kao i na poboljšanju energetske bezbednosti i efikasnosti, te unapređenju **integracije energetske tržišta** sa EU. Od ključne je važnosti da ugovorne strane Energetske zajednice prenesu i implementiraju Paket integracije električne energije i rade na postizanju cene ugljenika koja je ekvivalentna ceni u sistemu EU za trgovinu emisijama električne energije do 2030. godine.

U digitalnom području, region je nastavio sa implementacijom svog **sporazuma „Roam like at home“** (roming kao kod kuće) iz 2019. godine i dobrovoljnog sporazuma vodećih telekom operatera o snižavanju cena rominga sa EU, koji je stupio na snagu 1. oktobra 2023. godine. Osim usklađivanja sa *EU acquis* i implementaciju robusne, stabilne i sigurne infrastrukture, u skladu sa EU 5G Cybersecurity Toolbox, i sveobuhvatne sajber otpornih okvira, takođe je od suštinskog značaja za region da razvije okvire digitalnog identiteta i digitalne javne usluge. Region je posvećen kreiranju nacionalnih novčanika digitalnog identiteta, a potom i „balkanskog novčanika digitalnog identiteta“ do kraja 2027.

Regionalnu kancelariju za saradnju mladih (RYCO) nastavljena je akcija za jačanje ljudske povezanosti među mladima. Ovo služi kao regionalni mehanizam jedinstveno pozicioniran za podsticanje regionalne saradnje, poverenja i pomirenja među mladim ljudima u regionu i sa EU. U jesen 2023. godine, **Evropski koledž** otvorio je ogranak na zapadnom Balkanu u Tirani, što će dodatno ojačati obrazovne veze regiona sa EU. Međuljudski kontakti i dobrosusedski odnosi promovišu se i aktivnim učešćem regiona u programima EU za obrazovanje, obuku, mlade i sport **Erasmus+** i **European Solidarity Corps**, kao i uključivanjem visokoškolskih institucija iz region u **Evropskim univerzitetkim savezima**, i kreativnih sektora u **programu Kreativna Evropa**. Uspešna implementacija Agende zapadnog Balkana o inovacijama, istraživanju, obrazovanju, kulturi, omladini i sportu nastavlja da olakšava razvoj istraživačke infrastrukture, naučnih i tehnoloških parkova, promoviše transfer tehnologije i uspostavlja mere podrške inovacijama, čime se dodatno doprinosi razvoju regiona. konkurentnost.

Postojeće **bilateralne sporazume**, uključujući Prespanski sporazum između Grčke i Severne Makedonije i Ugovor o prijateljstvu, dobrosusedstvu i saradnji između Bugarske i Severne Makedonije, sve strane moraju da implementiraju u dobroj nameri.

Situacija između Kosova i Srbije je ostala napeta iako je bilo napretka u **normalizaciji njihovih odnosa**. Značajna dostignuća uključuju prekretnice postignute u Ohridu u februaru i martu 2023. godine, pripremne korake za uspostavljanje Asocijacije/Zajednice opština sa srpskom većinom na Kosovu, napredak u energetske sektoru i posvećenost rešavanju pitanja nestalih osoba. Značajan napredak zavisi od toga da se obe strane uključe u dijalog uz posredovanje EU i sprovedu pravno obavezujući Sporazum o putu normalizacije i njegov prateći aneks bez daljih odlaganja ili preduslova. Normalizacija odnosa je neophodna za EU put oba partnera, koji rizikuju da izgube velike prilike. Merila poglavlja 35 pristupnih pregovora Srbije i dnevni red Kosovske Specijalne grupe za normalizaciju ažurirani su u maju 2024. kako

bi uključili Sporazum o putu normalizacije odnosa između Kosova i Srbije i njegov Aneks za implementaciju.

Agresorski rat Rusije protiv **Ukrajine** uticao je na odnose sa njenim bilateralnim partnerima i susednim zemljama. Ukrajinske vlasti nastojale su održati i dalje jačati saradnju i diplomatske veze sa evropskim zemljama i šire, uključujući podršku pravednom i trajnom miru u Ukrajini u skladu s ukrajinskom Formulom mira.

Odnosi Ukrajine sa zapadnim Balkanom su se generalno poboljšali, iako postoje različita mišljenja sa Srbijom i entitetom *Republika Srpska u Bosni i Hercegovini* o njihovim vezama sa Rusijom. Odnosi sa Gruzijom su doživeli određeno zatezanje, posebno zbog toga što se Gruzija ne pridržava sankcija Rusiji. Unatoč neusklađenosti s restriktivnim merama EU protiv Rusije, Turska i dalje ostaje partner od strateškog značaja za Ukrajinu, sa značajnim bilateralnim ekonomskim i međuljudskim vezama, što je pokazano bilateralnim bezviznim režimom i sporazumom o slobodnoj trgovini potpisan u februaru 2022. Turska je takođe činila višestruke napore da oživi Inicijativu za crnomorsko žito, koju je Rusija prekinula u julu 2023., i bila je istaknuti učesnik ukrajinske međunarodne Krimске platforme.

Nakon ruskog agresorskog rata protiv Ukrajine, **Moldavija** je pojačala saradnju sa Ukrajinom i Rumunijom na humanitarnoj podršci ljudima koji beže iz Ukrajine, energetske bezbednosti, transportu i povezivanju. Bilateralna saradnja sa Ukrajinom nastavila je da raste, a Moldavija je izrazila solidarnost sa Ukrajinom, glasala za relevantne rezolucije Generalne skupštine UN i uskladila se sa nizom političkih izjava u međunarodnim organizacijama koje osuđuju vojnu agresiju. Moldavija se takođe više slaže s restriktivnim merama EU protiv Rusije, uprkos tome što je sama bila meta intenziviranja ruskog pritiska.

Gruzija nastavlja da podržava teritorijalni integritet i suverenitet Ukrajine, uključujući i sponzorisane rezolucije UN-a za podršku Ukrajini. Međutim, zemlja se nije uskladila sa restriktivnim merama EU protiv Rusije. Gruzija i **Turska** uživaju u strateškom partnerstvu, sa kontaktima na visokom nivou, uključujući i okvire Saveta za stratešku saradnju na visokom nivou.

Ukrajina, Moldavija i Gruzija takođe nastavljaju da aktivno učestvuju u **Istočnom partnerstvu**

Odnosi između Turske i Grčke dodatno su poboljšani u izveštajnom periodu, što je kulminiralo 5. sastankom Saveta za saradnju na visokom nivou u decembru 2023. godine, tokom kojeg je potpisana Atinska deklaracija o prijateljskim odnosima i dobrosusedstvu između dva lidera. Zapaljiva retorika je sada retka. Turska nije bila uključena u bilo kakve nedozvoljene aktivnosti bušenja u istočnom Mediteranu ili letove iznad grčkih ostrva u Egejskom moru. Narušavanja grčkih teritorijalnih voda se i dalje prijavljuju i porasla su 2024. godine u odnosu na 2023. U aprilu 2024. EU je izrazila svoju punu posvećenost sveobuhvatnom rešavanju kiparskog problema, u okviru UN-a i u skladu sa vrednostima EU, i pozdravila imenovanje ličnog izaslanika generalnog sekretara UN-a za Kipar.

Turska je nastavila da se zalaže za rešenje dve države, suprotno rezolucijama Saveta bezbednosti UN-a. Sada je od najveće važnosti da se Turska posveti i aktivno doprinosi pravednom, sveobuhvatnom i održivom **rešavanju pitanja Kipra** u okviru UN-a, na osnovu dvozajedničke, bizonalne federacije sa političkom jednakošću, i u skladu sa relevantnim bezbednosnim propisima UN-a Rezolucije Saveta, kao i u skladu sa pravnim *tekovinama EU* i principima na kojima se EU zasniva. Turska hitno mora ispuniti svoju obavezu da u potpunosti sprovede Dodatni protokol uz Sporazum o pridruživanju između EU i Turske i ostvari napredak u normalizaciji odnosa s Republikom Kipar. Turska mora odmah poništiti sve

radnje i korake preduzete od oktobra 2020. u vezi sa Varošom, a koji su u suprotnosti s relevantnim rezolucijama Saveta bezbednosti UN. Vođenje dijaloga u dobroj veri i uzdržavanje od jednostranih radnji koje su u suprotnosti s interesima EU i krše međunarodno pravo i suverena prava država članica EU je suštinski preduvjet za osiguranje stabilnog i sigurnog okruženja u istočnom Mediteranu i razvoj saradnje i obostrano koristan odnos između EU i Turske. Od Turske se očekuje da se nedvosmisleno posveti dobrosusedskim odnosima, međunarodnim sporazumima i mirnom rešavanju sporova u skladu sa Poveljom Ujedinjenih naroda, pribegavajući, ako je potrebno, i Međunarodnom sudu pravde. EU ostaje posvećena odbrani svojih interesa i interesa svojih država članica, kao i održavanju regionalne stabilnosti.

Teritorijalna saradnja omogućava zemljama proširenja da rade zajedno i sa susednim državama članicama EU u ključnim društvenim i ekonomskim sektorima. Konkretnije, programi prekogranične i „Interreg“ saradnje stvaraju mogućnosti za dijalog, saradnju i razvoj na nivou lokalne uprave, uz uključivanje zajednica, privatnog sektora i organizacija civilnog društva. Makroregionalna strategija EU za Jadransko-jonski region i Strategija EU za Dunavski region nastavile su da promovišu saradnju između država članica i zemalja kandidata za razvoj, koheziju i smanjenje dispariteta u ova dva makroregiona. Strategije imaju za cilj otključavanje ekonomskog i socijalnog potencijala makroregiona, podsticanje administrativnih kapaciteta za različite politike EU i promovisanje razvojnih projekata u ključnim oblastima, i ključni su doprinosioci pripremama za proširenje.

Slično tome, Zajednička pomorska agenda je olakšala dijalog i saradnju između država članica i zemalja kandidata u crnomorskom regionu, o temama kao što su zaštita životne sredine, prevencija i upravljanje zagađenjem mora i održivi razvoj plave ekonomije.

VII. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

I.

1. Dvadeset godina nakon najvećeg proširenja EU za deset država članica, pristupanje EU ostaje ključni pokretač dugoročne bezbednosti, **mira, stabilnosti i prosperiteta u Evropi**. Istorijska prilika za povezivanje svoje **budućnosti sa EU otvorena je za deset partnera**, uključujući šest na zapadnom Balkanu, kao i Tursku, Ukrajinu, Moldaviju i Gruziju.
2. Proces proširenja i dalje se **zasniva na zaslugama** i zavisi od objektivnog napretka svakog od partnera. To zahteva odlučnost da se sprovedu nepovratne reforme u svim oblastima prava EU, s posebnim naglaskom na **osnove procesa proširenja**. Demokratija, vladavina prava i temeljne vrednosti i dalje će biti kamen temeljac politike proširenja EU. Članstvo u EU je **strateški izbor**. Partneri moraju čvrsto i nedvosmisleno prihvatiti i promovisati **vrednosti EU**. Usklađivanje sa **zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom** EU je značajniji signal nego ikad o zajedničkim vrednostima i strateškoj orijentaciji u novom geopolitičkom kontekstu.
3. Proces **proširenja dobio je novi zamah** tokom 2023. i 2024. Klaster osnova je otvoren sa Albanijom 15. oktobra 2024. Pregovori o pristupanju su otvoreni sa Ukrajinom i Moldavijom na prvim međuvladinim konferencijama u junu 2024. Pošto su ispunjeni privremeni standardi za vladavinu prava poglavlja, Crna Gora je na putu da privremeno zatvori dalja pregovaračka poglavlja. U martu 2024. godine Evropski savet je odlučio da otvori pristupne pregovore sa Bosnom i Hercegovinom. Proces skrininga završen je i sa Albanijom i sa Severnom Makedonijom krajem 2023. U decembru 2023. Evropski savet je Gruziji dao status kandidata. Međutim, nakon što je gruzijska vlada postupila od proljeća

2024. godine, proces pridruživanja EU je *de facto* zaustavljen. Savet i dalje rešava zahtev za članstvo Kosova koji je podnesen u decembru 2022.

4. Proširenje je istorijska prilika kako za zemlje pristupnice, tako i za sadašnje države članice i EU u celini. Postoje **značajne socio-ekonomske, političke i bezbednosne prednosti veće i jače Unije**. Proširena EU je bolji garant političke stabilnosti, bezbednosti i mira na kontinentu. Veća Unija će biti jači globalni igrač, koji će imati **veći geopolitički uticaj**, što će joj omogućiti da igra još značajniju ulogu na međunarodnoj sceni. Proširenje EU će doneti dalekosežne **socio-ekonomske koristi** za sadašnje i buduće članice Unije. Istovremeno, proširenje zahteva unutrašnju refleksiju unutar Unije i pripremu njenih tela i politika. Evropska komisija je 20. marta usvojila Komunikaciju o reformama pre proširenja i pregledima politika, što doprinosi tekućoj diskusiji o **unutrašnjim reformama koje će EU morati sprovesti**. Komisija će predstaviti preglede politike pre proširenja fokusirajući se na pojedinačne sektore kao što su vladavina prava, jedinstveno tržište, sigurnost hrane, odbrana i bezbednost, klima i energija i migracije, kao i socijalna, ekonomska i teritorijalna konvergencija u širem smislu.
5. Partneri u proširenju moraju biti usidreni u EU kroz **postepenu integraciju**, što zauzvrat vodi ubrzanju procesa proširenja. Postepena integracija će pomoći tehničkim pripremama za članstvo u EU, ubrzati usklađivanje *acquis-a* i olakšati proces pristupanja. Implementacija **Plana rasta za zapadni Balkan** će povećati ekonomsku konvergenciju zapadnog Balkana sa EU. Cilj mu je izneti neke od prednosti i obaveza pristupa jedinstvenom tržištu pre pristupanja EU, te obezbeđuje povećanu finansijsku pomoć kroz Instrument za reformu i rast, kako bi se podstakle reforme na zapadnom Balkanu. Najvažnije je da pristup jedinstvenom tržištu EU zavisi od toga da region pojača napore u regionalnoj ekonomskoj saradnji, implementacijom zajedničkog regionalnog tržišta, nadovezujući se na nedavna pozitivna kretanja. U okviru Plana rasta, Komisija je odobrila Reformske agende pet partnera sa zapadnog Balkana, u kojima su navedene ambiciozne reforme koje planiraju da preduzmu kako bi postigli ciljeve ovog objekta. Komisija radi s Bosnom i Hercegovinom kako bi joj pomogla da finalizira svoju reformsku agendu. Kako bi se podržala konvergencija Ukrajine i postepena integracija u EU, **Ukrajinski instrument** će Ukrajini pružiti podršku od 2024. do 2027. godine, na osnovu implementacije Ukrajinskog plana. Namenski **plan rasta za Moldaviju** za podršku njenim socio-ekonomskim reformama i investicijama usvojen je 10. oktobra 2024.
6. Na zapadnom Balkanu, **dobrosusedski odnosi i regionalna saradnja** su suštinski elementi procesa stabilizacije i pridruživanja, kao i procesa proširenja. Prevazilaženje nasleđa prošlosti i rešavanje sporova koji su proizašli iz sukoba iz 1990-ih i dalje su ključni. Nerešena bilateralna pitanja još uvek moraju biti rešena, jer ona posebno koče regionalnu integraciju i EU puteve partnera. Normalizacija odnosa između Kosova i Srbije je od suštinskog značaja za evropski put oba partnera, koji rizikuju da izgube važne prilike u nedostatku napretka.
7. **Turska** ostaje zemlja kandidat i ključni partner za Evropsku uniju, a vlada ističe pristupanje EU kao svoj strateški cilj. Ipak, pristupni pregovori s Turskom su u zastoju od 2018. godine, u skladu sa odlukom Saveta. Osnovne činjenice koje dovode do ove ocene još uvek postoje. I dalje postoji ozbiljna zabrinutost u oblastima osnovnih prava i vladavine prava, uključujući nezavisnost pravosuđa. Dijalog o vladavini prava i osnovnim pravima ostaje sastavni deo odnosa EU-Turska. Istovremeno, napreduje se rad na preporukama Zajedničkog saopštenja o stanju političkih, ekonomskih i trgovinskih odnosa EU i Turske,

pri čemu se istražuju putevi za ponovno angažovanje i napreduje implementacija, u skladu sa Evropskim savetom zaključke i to fazno, proporcionalno i reverzibilno. Evropska unija ima strateški interes za stabilno i sigurno okruženje u istočnom Mediteranu i za razvoj kooperativnih i obostrano korisnih odnosa sa Turskom.

II.

8. U **Crnoj Gori**, proces pristupanja EU je ključni prioritet za državu i jasna politička opredeljenost vlasti koja se generalno odražava u političkim odlukama. To uključuje nastavak stope usklađenosti od 100% sa zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom EU, uključujući sankcije. Vlada je od svog formiranja u oktobru 2023. godine delovala u ukupno stabilnom političkom okruženju, sa nižim nivoom polarizacije u odnosu na prethodne godine. Vlada je uveliko ubrzala pripreme za pristupanje EU, a u junu 2024. godine Međuvladina konferencija o pristupnim pregovorima sa Crnom Gorom potvrdila je da je Crna Gora u celini ispunila privremene standarde za poglavlja vladavine prava 23 i 24, pružajući mogućnost da se nastavi sa daljim privremenim zatvaranjem. poglavlja ako su ispunjeni uslovi.

Procena Komisije je da je, u skladu s pregovaračkim okvirom, trenutno osigurana ukupna ravnoteža između napretka u poglavljima o vladavini prava, s jedne strane, i napretka u pristupnim pregovorima u svim poglavljima, s druge strane. Prioritet za dalji napredak je održavanje i intenziviranje napora na rešavanju otvorenih pitanja. U oblasti vladavine prava to bi značilo zadržavanje fokusa na kritičnim oblastima slobode izražavanja i slobode medija, borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, te ubrzanje i produbljivanje reformi nezavisnosti, profesionalizma i odgovornosti pravosuđa. Za druga poglavlja pregovora, neposredan fokus treba biti na realizaciji ključnih reformi koje se odnose na EU i ispunjavanju završnih merila, posebno za ona poglavlja koja bi se mogla privremeno zatvoriti u kratkom roku. Vlada Crne Gore je nagovestila svoj cilj da zatvori pristupne pregovore do kraja 2026. godine i Komisija je spremna da podrži ovaj ambiciozni cilj, počevši od predloga za privremeno zatvaranje dodatnih poglavlja do kraja 2024. godine, te sadržajne agende za 2025. ako su ispunjeni relevantni uslovi. U tom cilju, za Crnu Goru je od ključnog značaja da implementira strukturirani i dobro planirani pristup koji je razvijen za unapređenje agende evropskih integracija u praksi. Neophodan je kontinuirani široki politički konsenzus o ključnim reformama.

9. U **Srbiji** su prevremeni decembarski izbori 2023. i prekid u funkcionisanju vlade i parlamenta koji je usledio usporili tempo reformi u procesu pristupanja EU. Ipak, u oblasti vladavine prava, nastavljeno je sprovođenje reforme pravosuđa. Srbija je usvojila novu strategiju za borbu protiv korupcije i nastavila da doprinosi upravljanju mešovitim migracionim tokovima ka EU. Puna implementacija novog medijskog zakonodavstva, kao i njegovo dalje usklađivanje sa *EU acquis* i evropskim standardima ostaje na čekanju i treba se osigurati. Srbija se obavezala da će u potpunosti sprovesti sve svoje obaveze koje proizilaze iz Sporazuma o putu normalizacije i Aneksa za njegovu implementaciju postignutog 2023. godine i svih prethodnih sporazuma. Obrazac usklađivanja Srbije sa zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom EU ostao je uglavnom nepromenjen i prioritetno bi ga trebalo značajno unaprediti, uključujući usklađivanje sa restriktivnim merama i izjavama o Rusiji. Srbija mora da se uzdrži od postupaka i izjava koje su u suprotnosti sa stavovima EU o spoljnoj politici i drugim strateškim pitanjima i da ozbiljno pokaže svoj strateški pravac ka EU.

Potrebna je stalna pažnja da se očuva ukupna ravnoteža između napretka u poglavljima o vladavini prava i normalizacije odnosa sa Kosovom, s jedne strane, i napretka u pristupnim pregovorima u svim poglavljima, sa druge strane. Komisija ponavlja svoju ocenu već treću godinu da je Srbija ispunila merila za otvaranje klastera 3 (Konkurentnost i inkluzivni rast).

Napredak Srbije u vladavini prava i normalizacija odnosa sa Kosovom nastaviće da određuju ukupni tempo pristupnih pregovora. Očekuje se da će Srbija u narednoj godini ubrzati rad na implementaciji reformi u vezi sa pristupanjem EU u celini, sa posebnim fokusom na privremene standarde vladavine prava, kao i na obezbeđivanju zaista povoljnog okruženja za civilno društvo i medije, čineći kredibilne napore da se ugase dezinformacije i manipulacija stranim informacijama. U nastavku dijaloga, od Srbije se očekuje da implementira svoje obaveze koje proizilaze iz Sporazuma o putu normalizacije i njegovog Aneksa za implementaciju, kao i svih prethodnih sporazuma iz dijaloga.

10. U **Albaniji**, vlasti su dosledno izjavljivale svoju čvrstu političku opredeljenost za integraciju u EU kao ključni strateški prioritet zemlje i zadržale su visok nivo ambicija da napreduju u pristupnim pregovorima. Albanija je nastavila da napreduje u reformama u okviru klastera osnova, posebno u sveobuhvatnoj reformi pravosuđa i procesu provere, čiji je kraj u prvom stepenu neizbežan, kroz dobre rezultate u slučajevima borbe protiv korupcije i povećanjem svojih kapaciteta u finansijskim istragama protiv organizovanog kriminala. Aktivan angažman Albanije tokom njenog mandata kao nestalne članice u Savetu bezbednosti UN do kraja 2023. godine, kao i njena potpuna usklađenost sa zajedničkom i spoljnom bezbednosnom politikom EU, svedoči o njenom strateškom izboru pristupanja EU i njenom ulogu pouzdanog međunarodnog partnera.

Krajem 2023. Komisija je Savetu predstavila izveštaj o proceni početnih merila, gde je zaključio da je Albanija ispunila uslove za otvaranje pregovora o osnovnom klasteru. Komisija pozdravlja otvaranje pregovora o osnovnom klasteru na drugoj međuvladinoj konferenciji održanoj 15. oktobra, koja je označila ključni trenutak na putu ka pristupanju. Komisija podržava i otvaranje pregovora o klasteru 6 - Spoljni odnosi do kraja godine ako se nastavi pozitivan trend. Albanska vlada je signalizirala svoj cilj da zatvori pristupne pregovore do kraja 2027. i Komisija je spremna da podrži ovaj ambiciozni cilj. U tom cilju, za vlasti je od ključnog značaja da dodatno intenziviraju tempo reformi orijentisanih na EU, posebno u oblasti vladavine prava, konsolidacije rezultata u sprovođenju zakona, efikasnoj borbi protiv korupcije i organiziranog kriminala, te promicanju osnovnih prava, uključujući slobodu medija, imovinska prava i manjine.

11. **Severna Makedonija** je dosledno iskazivala svoju političku opredeljenost za strateški cilj integracije u EU i zadržala visok nivo ambicije da ide napred u pristupnim pregovorima. Severna Makedonija treba da nastavi s sprovođenjem reformi koje se odnose na EU, posebno u okviru osnovnog klastera, posebno pravosuđa, borbe protiv korupcije i organiziranog kriminala. Poverenje u pravosudni sistem treba ojačati. Korupciju treba nesmetano rešavati, uključujući i solidne rezultate u istrazi, krivičnom gonjenju i pravosnažnoj osudi u slučajevima na visokom nivou. Severna Makedonija je bila aktivno angažovana 2023. godine kao predsedavajuća Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS). Zemlja je nastavila da se u potpunosti usklađuje sa zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom EU.

Severna Makedonija još nije usvojila relevantne ustavne promene u cilju uključivanja u Ustav građana koji žive unutar granica države i koji su deo drugih naroda, poput Bugara¹⁹, a koje se zemlja obavezala da će pokrenuti i postići. Severna Makedonija predstavlja dobar primer multietničkog društva. Bilateralni sporazumi sa susednim zemljama moraju biti implementirani u dobroj veri od strane svih strana, uključujući Prespanski sporazum između Grčke i Severne Makedonije i Ugovor o prijateljstvu, dobrosusedstvu i saradnji između Bugarske i Severne Makedonije. Nakon prve međuvladine konferencije o pristupnim pregovorima u julu 2022. godine, sesije skrininga za svih šest klastera *pravne tekovine* EU završene su u decembru 2023. Komisija se raduje brzom i odlučnom praćenju izveštaja o skriningu o klasteru osnova, uključujući i mape puta zemlje u skladu s pregovaračkim okvirom, s ciljem otvaranja prvog klastera što je pre moguće i kada relevantni uslovi su ispunjeni. Ključno je da vlasti dodatno intenziviraju tempo reformi koje se odnose na EU. Severna Makedonija treba da preduzme neophodne korake kako bi napredovala u procesu pristupnih pregovora i delotvorno implementirala reforme vezane za EU, posebno u oblasti vladavine prava, pravosuđa i borbe protiv korupcije.

12. **Bosna i Hercegovina** je pokazala opipljive rezultate, kako je Komisija izvestila u martu 2024. Upravljanje migracijama se nastavilo poboljšavati. Zemlja je postigla i održala punu usklađenost sa zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom EU. Zakonodavstvo o integritetu pravosuđa, sprečavanju pranja novca i sukobu interesa usvojeno je između novembra 2023. i marta 2024. Međutim, novija dešavanja su sprečila ovaj pozitivan zamah. Zemlja treba da nastavi sa odlučnim koracima kako bi finalizirala ključne reforme u skladu s pravilima i standardima EU. Ovo uključuje usvajanje Zakona o sudovima; Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom savetu; Zakona o zaštiti podataka o ličnosti i Zakona o graničnoj kontroli. Od Bosne i Hercegovine se očekuje da hitno završi ustavne i izborne reforme koje su na čekanju. Secesionističke akcije koje potkopavaju jedinstvo, suverenitet, teritorijalni integritet, ustavni poredak i međunarodni karakter zemlje potkopavaju napredak u pristupanju EU.

Kao što je Evropski savet odredio u svojoj odluci iz marta 2024. o otvaranju pristupnih pregovora, Komisija priprema pregovarački okvir sa ciljem da ga Savet usvoji u trenutku kada se preduzmu svi relevantni koraci navedeni u preporuci Komisije iz oktobra 2022. godine.

Komisija je spremna da zakaže sednice s razradom *EU acquis* sa Bosnom i Hercegovinom. Kako bi mogla govoriti jednim glasom tokom predstojećih pregovora o pristupanju EU, Bosna i Hercegovina će morati da imenuje glavnog pregovarača i njegov tim. Kao neizmirenu obavezu prema SSP-u, Bosna i Hercegovina takođe treba da izradi nacionalni plan za usvajanje *EU acquis-a*. Bosna i Hercegovina takođe treba da imenuje nacionalnog IPA koordinatora.

Kako bi napredovala na svom putu pristupanja, očekuje se da će Bosna i Hercegovina preduzeti sve relevantne korake navedene u preporuci Komisije iz oktobra 2022. Komisija je spremna da pomogne Bosni i Hercegovini da reši sva pitanja koja su identifikovana u mišljenju Komisije o njenoj prijavi za članstvo u okviru predstojećih pristupnih pregovora.

13. **Kosovske** vlasti su ostale posvećene svom evropskom putu. Kosovo je podnelo zahtev za članstvo u EU u decembru 2022. Komisija ostaje na raspolaganju da pripremi mišljenje

¹⁹Kao što je navedeno u zaključcima Saveta 11440/22

o zahtevu za članstvo Kosova čim ga Savet zatraži. Zabeležen je napredak u borbi protiv organizovanog kriminala, poboljšano je poslovno okruženje. Vizna liberalizacija za Kosovo stupila je na snagu 1. januara 2024. godine.

Tenzije na severu Kosova nastavljene su nakon nasilnog napada naoružanih kosovskih Srba na kosovsku policiju u septembru 2023. godine, što je najveća eskalacija u poslednjih nekoliko godina. Nekoliko nekoordinisanih akcija Kosova narušilo je odnose između vlade i zajednice kosovskih Srba. Mere EU koje se odnose na Kosovo ostale su na snazi tokom izveštajnog perioda. U skladu sa izjavom visokog predstavnika od 3. juna 2023. u ime EU, EU sprovodi reverzibilne mere u odnosu na Kosovo. Visoki predstavnik je preporučio ukidanje tih mera. Kosovo se obavezalo da će u potpunosti sprovesti sve svoje obaveze koje proizilaze iz Sporazuma o putu normalizacije i Aneksa za njegovu implementaciju postignutog 2023. godine i svih prethodnih sporazuma.

Kosovo treba da intenzivira svoje napore na jačanju vladavine prava i javne uprave i zaštiti slobode izražavanja. Vlada bi trebala raditi na stvaranju međustranačke političke podrške kako bi se efikasnije nastavile reforme vezane za EU. Kosovo treba da implementira Sporazum o putu normalizacije i njegov aneks i sve prethodne sporazume bez daljih odlaganja ili preduslova.

14. **Turska** je zemlja kandidat i ključni partner za EU. Evropska unija ima strateški interes za stabilno i sigurno okruženje u istočnom Mediteranu i za razvoj kooperativnih i obostrano korisnih odnosa sa Turskom. Deeskalaciju u interesu regionalne stabilnosti u istočnom Mediteranu i promociju dobrosusedskih odnosa treba održati. U skladu sa preporukama Zajedničkog saopštenja iz novembra 2023. o trenutnom stanju Politički, ekonomski i trgovinski odnosi EU i Turske i smernice Evropskog saveta iz aprila 2024. godine, odnose s Turskom obeležilo je postepeno ponovno angažovanje, a preduzeti su konkretni koraci ka konstruktivnoj razmjeni o pitanjima od zajedničkog interesa. Nastavljen je angažman na visokom nivou, a pokrenut je i novi dijalog na visokom nivou o trgovini, čime je potvrđen napredak postignut u ovoj oblasti. Turska je značajan regionalni akter u oblasti spoljne politike, koja je važan element u kontekstu odnosa EU-Turska, čak i ako postoje različiti pogledi na određena pitanja spoljne politike. Vrlo niska stopa usklađenosti Turske sa zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom nastavila je da opada. Turska je preduzela konkretne mere kako bi zaustavila zaobilaženje sankcija EU Rusiji preko svoje teritorije i trebala bi još aktivnije sarađivati s EU na zaobilaženju sankcija. Trebalo bi nastaviti da se primenjuje progresivan, proporcionalan i reverzibilan pristup za intenziviranje ključnih područja saradnje. Turske konstruktivne napore treba nastaviti i pozabaviti se zabrinutostima EU.

I dalje postoji ozbiljna zabrinutost u oblastima osnovnih prava i vladavine prava, uključujući nezavisnost pravosuđa. Pristupni pregovori s Turskom ostaju u zastoju od juna 2018. u skladu s odlukama Evropskog saveta.

Od Turske se očekuje da aktivno podrži pregovore o pravednom, sveobuhvatnom i održivom rešavanju pitanja Kipra u okviru UN, u skladu sa relevantnim rezolucijama Saveta bezbednosti UN i u skladu sa principima na kojima se zasniva EU *acquis*. Važno je da Turska reafirmiše svoju posvećenost pregovorima o rešenju na Kipru koje vode UN u skladu sa relevantnim rezolucijama SB UN, uključujući njihove spoljne aspekte. Turska takođe treba da ispuni svoju obavezu da osigura punu i nediskriminatornu implementaciju

Dodatnog protokola uz Sporazum o pridruživanju između EU i Turske.

15. **Ukrajina** se pozabavila svim nerešenim koracima identifikovanim u mišljenju Komisije iz 2022. Otvaranje pristupnih pregovora s Ukrajinom bilo je važno priznanje ukrajinske odlučnosti da, uprkos tekućem agresivnom ratu Rusije, nastavi s reformama na putu pridruživanja EU. Ukrajina je nastavila da neguje integritet i meritokratiju u pravosudnom sistemu, kao i da jača institucionalni okvir za borbu protiv korupcije i gradi rezultate u sprovođenju slučajeva korupcije na visokom nivou. Ukrajina je takođe revidirala svoje zakonodavstvo o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina. Ograničenja osnovnih prava vezana za vanredno stanje ostaju sveukupno proporcionalna. Vlasti su takođe napredovale u sprovođenju važnih reformi u sklopu Ukrajinskog plana.

Uprkos napretku u osnovnim reformama, potrebni su dalji napori. Ukrajina bi trebalo da nastavi da se fokusira na dalju izgradnju kredibilne evidencije izvršenja u slučajevima korupcije na visokom nivou kako bi se pozabavila sistemskom korupcijom u najrelevantnijim sektorima i institucijama, te konsolidirala integritet, profesionalizam i efikasnost u pravosuđu i sektoru za provođenje zakona, uz istovremeno odstupanje pojačati borbu protiv organizovanog kriminala. Potrebno je dalje jačati zaštitu osnovnih prava, nastaviti implementaciju izmenjenog zakonodavstva o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u bliskoj saradnji sa predstavnicima nacionalnih manjina i unaprediti reformu javne uprave i reformu decentralizacije. Mere podrške popravci i obnovi infrastrukture bit će ključne za potpuni oporavak privrede, posebno u energetsom sektoru koji treba dalje decentralizirati uz poboljšanje upravljanja. Nakon prve međuvladine konferencije u junu 2024. godine, analitičko ispitivanje *acquis- a* (skrining) nesmetano napreduje. Nakon što je Ukrajina ratifikovala Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda, trebalo bi preduzeti dalje korake kako bi se osiguralo potpuno usklađivanje njenog domaćeg zakonodavstva. Stalno povećanje usklađivanja Ukrajine sa stavovima zajedničke spoljne i bezbednosne politike EU i restriktivnim merama jasan je znak političke opredeljenosti i treba se nastaviti. Pod uslovom da Ukrajina ispuni sve uslove, Komisija se raduje otvaranju pregovora o klasterima, počevši od osnova, što je pre moguće 2025. godine.

16. Narod **Moldavije** glasao je 20. oktobra 2024. na ustavnom referendumu o pristupanju EU i u prvom krugu predsedničkih izbora. Predlog da se pridruživanje EU unese u Ustav podržalo je 50,38% birača. Moldavija se pozabavila svim nerešenim koracima koji su identifikovani u mišljenju Komisije iz 2022. Otvaranje pristupnih pregovora bilo je važno priznanje odlučnosti Moldavije da nastavi reforme na putu pristupanja EU uprkos stalnom ruskom mešanju i uticaju ruskog agresorskog rata protiv Ukrajine. Moldavija je dodatno poboljšala svoje usklađivanje sa zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom EU. Moldavija nastavlja sa sprovođenjem sveobuhvatne reforme pravosuđa. Tekuća provera i imenovanja na najviše sudske i tužilačke pozicije treba da se okončaju u transparentnim procedurama zasnovanim na zaslugama. Dalja konsolidacija institucija za borbu protiv korupcije, proaktivne i efikasne antikorupcijske istrage i presude na svim nivoima podržaće izgradnju solidnih rezultata.

Moldavija je nastavila napore za de-oligarhizaciju i pokrenula istrage i krivično gonjenje nezakonitih finansijskih tokova i podmićivanja birača. Saradnju sa evropskim i međunarodnim agencijama u borbi protiv međunarodnih kriminalnih mreža treba nastaviti

i dodatno ojačati. Neophodni su dodatni naponi za implementaciju plana de-oligarhizacije, uključujući jačanje nezavisnosti javnih medija i povećanje transparentnosti vlasništva nad medijima. Moldavija ide napred u reformi javne uprave, koju treba sprovesti u konsultacijama s civilnim društvom kako bi se održala pozitivna putanja.

Napredak će zahtevati konsolidaciju reformi s fokusom na efikasno funkcionisanje institucija u okviru njihovih određenih uloga i nadležnosti, kao i sprovođenje transparentnih i standardizovanih procedura imenovanja i razrešenja. U kontekstu Plana rasta Moldavije, biće potrebne kontinuirane reforme i ekonomske reforme kako bi se povećala konvergencija sa EU i integracija u jedinstveno tržište. Nakon prve međuvladine konferencije u junu 2024. godine, analitičko ispitivanje *acquis- a* (skrining) nesmetano napreduje. Pod uslovom da Moldavija ispuni sve uslove, Komisija se raduje otvaranju pregovora o klasterima, počevši od osnova, što je pre moguće 2025. godine.

17. Dodeljivanje statusa kandidata **Gruziji** u decembru 2023. nije praćeno dovoljnom političkom posvećenošću vlasti da sprovedu neophodne reforme za napredak zemlje na putu ka EU.

Naprotiv, značajna negativna dešavanja, uključujući usvajanje Zakona o transparentnosti stranog uticaja i zakonodavnog paketa o „porodičnim vrednostima i zaštiti maloletnika“, kao i snažni anti-EU narativi gruzijskih zvaničnika, ozbiljno su uticali na gruzijsku putanju prema EU. Kao posledica toga, proces pridruživanja Gruzije je *de facto* zaustavljen. Gruzija je takođe postigla neznatan napredak u implementaciji devet koraka postavljenih u Komunikaciji Evropske komisije o proširenju iz 2023. godine.

26. oktobra građani Gruzije glasali su na parlamentarnim izborima. Preliminarni nalazi zajedničke međunarodne izborne posmatračke misije koju je predvodila Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava OEBS-a (OSCE/ODIHR) identifikovali su nekoliko nedostataka koji su se desili u napetom i visoko polarizovanom okruženju. Prijavljene slabosti uključuju, *između ostalog*, nedavne zakonske izmene izbornog procesa, česte kompromise u pogledu tajnosti glasanja, proceduralne nedoslednosti, zastrašivanje i pritisak na birače koji su negativno uticali na poverenje javnosti u proces. Ovi preliminarni nalazi potvrđuju potrebu za sveobuhvatnom izbornom reformom koja je već naglašena u prošlim ključnim preporukama. Preporuke iz konačnog izveštaja OSCE/ODIHR-a trebale bi se implementirati što je pre moguće.

Konstruktivan i inkluzivan dijalog u celom političkom spektru sada je najvažniji. U skladu sa zaključcima Evropskog saveta od 17. oktobra, EU poziva Gruziju da usvoji demokratske, sveobuhvatne i održive reforme, u skladu sa osnovnim principima evropske integracije.

Gruzija treba da se vrati implementaciji devet koraka kao prioritet. Pored toga, Gruzija bi trebalo da ukine Zakon o transparentnosti stranog uticaja, zakonodavni paket o „porodičnim vrednostima i zaštiti maloletnika“ i da se uzdrži od drugih aktivnosti koje narušavaju vladavinu prava i osnovna prava koja ostaju sastavni deo EU-a. Odnos Gruzije. Gruzija takođe treba da nastavi napore za postizanje rodne ravnopravnosti. Usklađenost Gruzije sa zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom EU i dalje je niska, a iako je ulagala napore da ograniči zaobilaženje sankcija preko svoje teritorije, Gruzija se nije uskladila s paketima sankcija EU protiv Rusije i Belorusije.

Štaviše, vlasti moraju prestati sa širenjem dezinformacija protiv vrednosti EU i umjesto

toga pojačati akcije u borbi protiv dezinformacija i neprijateljske političke retorike. Vlasti moraju osigurati da napadi na medijske kuće, opozicione stranke i aktiviste civilnog društva budu propisno istraženi i da im se garantuje povoljno okruženje za njihov rad. Potrebno je preduzeti sveobuhvatne i smislene korake u reformi vladavine prava, suzbijanju korupcije na visokom nivou i eliminaciji oligarhijskih uticaja, omogućavajući dovoljan javni i parlamentarni nadzor nad radom agencija za sprovođenje zakona i garantujući nezavisnost javnih institucija.

EU ostaje posvećena daljem produbljivanju partnerstva sa Gruzijom u skladu sa težnjama velike većine gruzijskog stanovništva. Ukoliko Gruzija ne preokrene trenutni pravac delovanja koji ugrožava njen put u EU i ne pokaže opipljive napore u rešavanju otvorenih problema i ključnih reformi, Komisija neće biti u poziciji da razmotri preporuku za otvaranje pregovora s Gruzijom.

VIII. ANEKSI

- 1. Indikatori trećih strana u vezi sa statusom demokratije, dobrog upravljanja i vladavine prava u zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima**
- 2. Statistički podaci**